07 | Липень 2013

ВІСНИК

Світової Федерації Українських Лемківських Обєднань

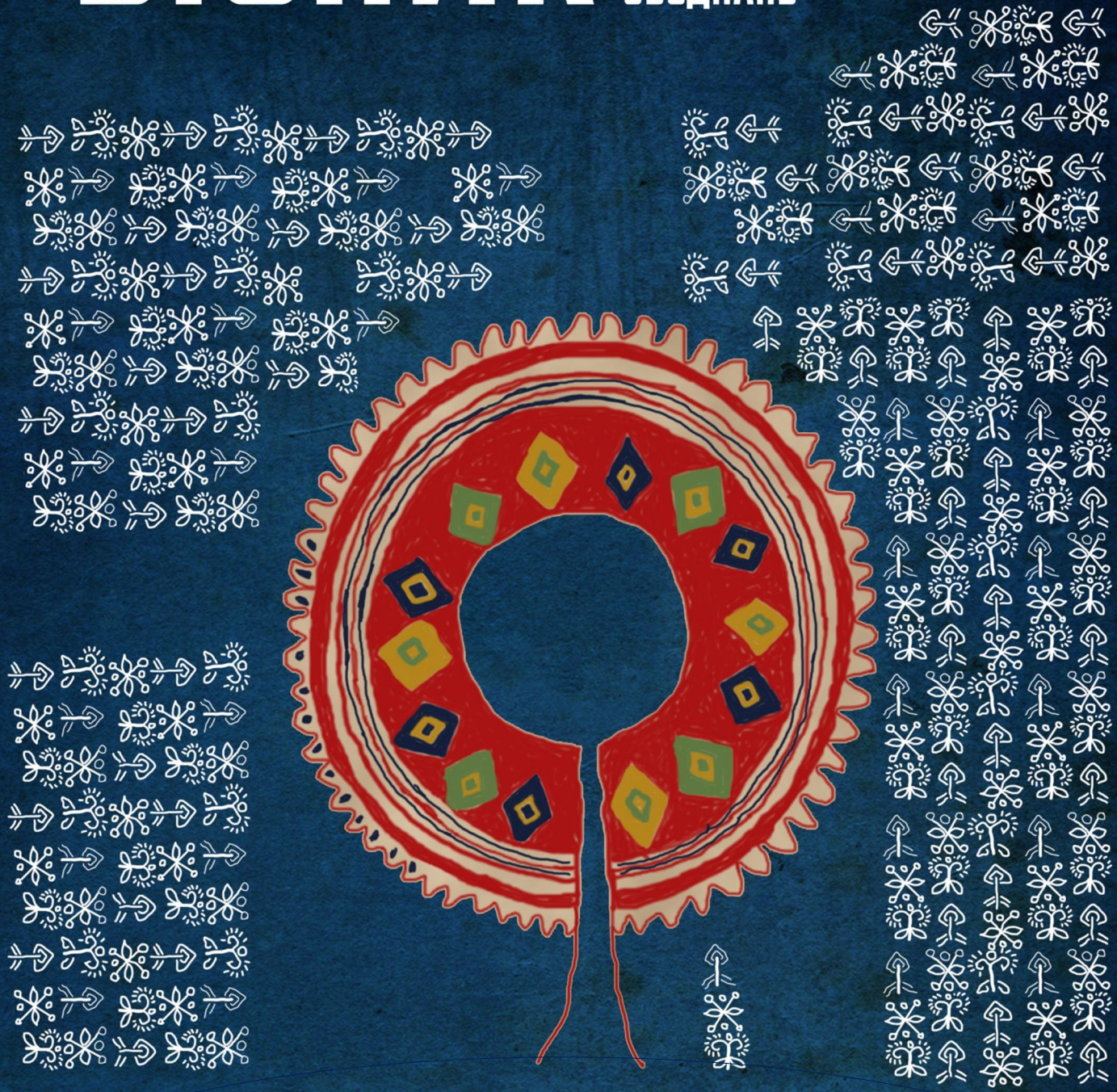

Я поїду на Ватру, лиш коли, ще не знаю.
Візьму з собою шатро й з вами там заспіваю.
Хочу, щоб нас почули гори всі і долини.
Хочу, щоб з нами були наші лемки - русини.

Лемківщино кохана, Лемківщино єдина,
Віддає тобі шану Вся вільна Україна

ЗМІСТ

Наші справи

Заява Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань у відповідь на інформацію, що з'явилася у ЗМІ у зв'язку з проведенням Світових конгресів Русинів в Україні та Румунії.....**2**

На шляху примирення Польщі і Украни.....**5**

Д.Туск: Українці теж можуть звинувачувати поляків у геноциді за операцію "Вісла".....**6**

"Свобода" пропонує Раді вшанувати пам'ять жертв операції "Вісла".....**6**

Офіційний візит голови сфуло Софії Федини до Сербії. Продовження.....**8**

Роман Кабачій. "ЗА ТЕ, ЩО ТИ Є УКРАЇНЕЦЬ... СПОГАДИ З РОКІВ 1944-1947" **10**

Наші люди

Вшанування памяті Б.-І.Антонича..... .....**17**

Лемківська Ватра на Заході – Луги Краєнські **18**

«Лемко я си лемко, лемком си народив...» На Рожнятівщині відбувся фольклорно-етнографічний фестиваль.....**18**

Відходять за обрій друзі **20**

Микола Мушинка. У Ждині відбулася 31-а Лемківська ватра.....**23**

Трицец перша „ЛЕМКОВСКА ВАТРА" у Ждині. Три нашо дружтва на фестивалє у Польскеи.....**26**

Культура

Лемківські деревяні церкви у списку ЮНЕСКО..... .**29**

Лемківський дзвін **31**

В іконописній школі вчилися писати ікону з Лемківщини.....**32**

Відповідь на кросворд Вісника №5..... .**33**

Анонси та Оголошення.....**34**

Слово старійшини

Іван Омелянович Щерба **37**

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний колектив: Назар Радь, Богдан Сиванич, Олесь Куйбіда, Тарас Радь, Андрій Стадник

Дизайн: Віктор Дудяк

Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань. Виходить раз на місяць.

Основна мета часопису – динамічно висвітлювати діяльність усіх суб'єктів СФУЛО.

Номери вісника можна буде скачати зі сайту СФУЛО: www.sfulo.com/biblioteka
Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com. Можна надсилати свої матеріали. Рішення про публікацію прийматиме редакційна рада.

Світова Федерація Українських Лемківських Обєднань (СФУЛО) - неурядова міжнародна громадська організація, яка обєднує українські лемківські спільноти України, Польщі, Словаччини, Сербії, Хорватії, Канади та США. Основна мета діяльності - забезпечення та захист законних соціальних, економічних, творчих, етнічних, національно-культурних та інших інтересів лемків; розвиток та популяризація лемківської культурної спадщини і духовності на засадах законності, демократії, добровільності та самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті www.sfulo.com.

Світова Федерація
Українських Лемківських Об'єднань
www.sfulo.com
sfulo.president@gmail.com

World Federation
of Ukrainian Lemko Associations
www.sfulo.com
sfulo.president@gmail.com

Україна-Польща-Словаччина-Сербія-Хорватія-Канада-США-USA-Canada-Croatia-Serbia-Slovakia-Poland-Ukraine

ЗАЯВА

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

У ВІДПОВІДЬ НА ІНФОРМАЦІЮ, ЩО З'ЯВИЛАСЯ У ЗМІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРОВЕДЕННЯМ СВІТОВИХ КОНГРЕСІВ РУСИНІВ В УКРАЇНІ ТА РУМУНІЇ

22.07.2013

Нещодавно в Румунії (Сигет-Мармароський, 10-12.05.2013) та на Закарпатті (Ужгород-Свалява, 13-14.07.2013), відбулися два Світові конгреси русинів. З огляду на різноманітні неоднозначні коментарі в пресі та інтернеті, у яких згадується СФУЛО, вважаємо за свій обов'язок зробити офіційну заяву та відповісти на певні закиди в сторону організації:

1. Наголошуємо, що СФУЛО не має ЖОДНОГО відношення до організації та проведення даних конгресів.

2. Основою позиції СФУЛО є те, що з давніх часів і до XIX ст. включно усе автохтонне населення етнічних земель України носило самоназву русини, позначаючи приналежність до українського етносу. Отже, коріння усіх русинів - в Україні.

3. СФУЛО притримується науково обґрунтованої позиції, що лемки – це є крайня західна історико-етнографічна група українців, а Лемківщина – це крайні західні українські землі, які волею історичних обставин опинилися також в рамках території сусідніх держав. Тому, спроби т.зв. «русинських» рухів спекулювати на грі слів та ототожнень русин/руснак/лемко можна сприймати лишень як провокацію та фальсифікацію історичних даних.

4. СФУЛО не підтримує, не визнає і засуджує усі прояви політичного «русинства» та спроби певних організацій спекулювати на цьому питанні,

провокуючи конфлікти, та створюючи передумови для сепаратистських настроїв, що в свою чергу загрожує територіальній цілісності УСІХ країн, на території яких діють організації такого типу.

5. Поруч із Всеукраїнським Товариством Лемківщина, Об'єднанням лемків (Польща), Об'єднанням лемків Канади та Організацією Оборони Лемківщини (США) членами СФУЛО є Союз русинів-українців Словацької республіки, Союз русинів-українців Сербії та Союз русинів і українців Хорватії, що ще раз підтверджує єдність нашого коріння, історії, традиції, культури. Тому, спроби виділення штучного політичного феномену «русинства» зачіпає інтереси української спільноти, та всіх тих, хто визнає своє українське коріння.

6. В ЗМІ прозвучала інформація, що голова СФУЛО Софія Федина, яку відносять до української діаспори, фінансує русинські конгреси і сприяє зміні ідентифікації «русинів». Перш за все, такі висловлювання свідчать про повну необізнаність з діяльністю СФУЛО та життям світової лемківської спільноти, та носять явно провокативний характер. По-друге, головним завданням СФУЛО є захист, популяризація та розвиток самобутньої культури лемків, збереження їх ідентичності, підтримання звичаїв та традицій, побуту, культури й мистецтва, сприяння етнічному відродженню Лемківщини на етнічних теренах та захист спільних інтересів членів організації, і цим займається як організація в цілому, так і безпосередньо голова СФУЛО Софія Федина.

7. Окремо вважаємо за необхідне зреагувати на висловлювання, що у світі «*є десятки-сотні брехливих фестивалів «лемки-українців один народ»*. Заяви такого типу зневажають усю лемківську-українську спільноту по цілому світі, яка не зважаючи на депортації, переслідування, ув'язнення в концтаборах, відірваність від рідної землі, плекає і розвиває свою культуру і звичай. Водночас такі висловлювання демонструють загальну тенденцію руху «політичного русинства» - сіяти розбрат, реалізовуючи інтереси «третьої сторони»

8. Перманентні спроби «русинських» організацій в Україні домогтися визнання групи «політичних русинів» окремим народом в Україні на державному рівні є безпідставними з наукової точки зору, а водночас створюють загрози для подальшого розвитку Української держави, і, на нашу думку, потребують прискіпливої уваги Служби безпеки України.

9. Підсумовуючи вищесказане, наголошуємо, що СФУЛО притримується об'єднавчої позиції щодо усіх лемківських-українських-русинських організацій, як членів СФУЛО, так і тих, хто зацікавлений у спільній роботі на благо усієї нашої спільноти.

Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань

НА ШЛЯХУ ПРИМИРЕННЯ ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ

Після травневих взаємних докорів і образ польських та українських істориків, після зустрічей журналістів заради примирення двох сусідів України і Польщі, свою важливо роль відіграли переговори між офіційними представниками держав, а також взаємовибачення римо- і греко-католицької церкви, що відбулися у червні. Конфлікт ще не зник, однак він перейшов з площини політичних спекуляцій і емоційних закидів, у русло свідомого порозуміння.

За рішенням Сенату Польщі 20 червня було прийнято ухвалу визнати дії УПА на Волині у 1943 році як такі, що мають "характер етнічної чистки з ознаками геноциду", але категорично була відкинути ідея зробити 11 липня - Днем пам'яті мучеництва кресовян. Надалі деякі неточності у формулюванні ухвали ще будуть допрацьовуватися Сеймом.

Важливу роль на шляху порозуміння відіграв приїзд Святослава Шевчука, голови УГКЦ, до Польщі. 28 червня у Варшаві була підписана спільна декларація між римокатолицькою і грекокатолицькою церквами, в тексті якої зазначається: "Просимо прощення у Бога за вчинені злочини та ще раз закликаємо всіх, українців і поляків, до сміливого відкриття думок і сердець на взаємне пробачення і поєднання".

Після Варшави Блаженніший Святослав завітав в Гурово Ілавецьке з нагоди святкування 1025-річчя хрещення Русі. У рамках візиту Верховний Архієпископ УГКЦ зустрівся із парафіяльними радами, молоддю та духовенством Перемишльсько-Варшавської єпархії, а також очолив Божественну Архієрейську Літургію та освятив копію чудотворної ікони Божої Матері - Ворота Милосерді із Ярослава..

У своїй проповіді Блаженніший сказав: "Перед виїздом з України мене запитували: "Ваше Блаженство, а чого Ви їдете до Польщі?". Я їм сказав: "Я їду, щоб боронити образ українця в Польщі і образ поляка в Україні, образ християнських народів, які вміють прощати і просити прощення, вміють любити навіть ворогів і разом співжити пліч-о-пліч, як брати і сестри".

Радь Назар

Д.ТУСК: УКРАЇНЦІ ТЕЖ МОЖУТЬ ЗВИНУВАЧУВАТИ ПОЛЯКІВ У ГЕНОЦИДІ ЗА ОПЕРАЦІЮ “ВІСЛА”

На думку голови Ради міністрів Польщі Дональда Туска, в українського народу також є привід звинувачувати поляків у геноциді за акцію “Вісла”. Про це він заявив під час прес-конференції у Варшаві, коментуючи голосування у Сеймі по Волинській трагедії 12 липня, передає власний кореспондент Укрінформу.

“Не знаю, чи хтось звернув увагу, що згідно з конвенцією ООН щодо визначення “геноцид”, українці могли б подібним чином назвати операцію “Вісла”. Задумаймося, чи сьогодні нашим завданням у справах минулого є загострення спільного польсько-українського діалогу і торгування, хто кого сильніше вдарить словом, чи формулювати такі речення, які не залишатимуть сумніву, хто винен, яким страшним був цей злочин, як активно ми вшановуємо пам'ять жертв. Але, одночасно, такого роду дії, і таким є наш намір, повинні сприяти, а не ускладнювати пошук єдності між Україною і Польщею на майбутнє”, - наголосив він.

Туск підкреслив, що усі польські лідери за 23 роки існування демократичної Польщі не мали сумнівів у потребі хороших польсько-українських відносин.

“Це була ціла естафета польських політиків, які ідентично вважали, що хороші польсько-українські відносини в майбутньому - це одна з найкращих гарантій безпеки всього регіону”, - наголосив керівник польського уряду.

Він також зазначив, що відповідальні політики шукають “однозначних формулювань, але одночасно й таких, які провокують на суперечки щодо історичних звинувачень”.

Нагадаємо, що Сейм Польщі ухвалив резолюцію у зв'язку з 70-ю річницею Волинської трагедії, у якій звинуватив українців в "етнічній чистці з ознаками геноциду". Представники правоконсервативних та Селянської партії пропонували у тексті резолюції більш жорстке визначення - "геноцид".

Операція "Вісла" стала окремою трагічною сторінкою в історії українсько-польських відносин. Вона була проведена урядом Польської Народної Республіки у 1947 році і полягала у примусовій депортації українців з Лемківщини, Посяння, Підляшшя і Холмщини на західні і північно-західні території Польщі. Всього було переселено близько 150 тисяч українців, окрім того - ув'язнено в концтабори майже чотири тисячі осіб, вбито - 655 осіб, заарештовано - 1500 членів українського руху опору.

Джерело:http://www.ukrinform.ua/ukr/news/tusk_ukraiintsi_teg_mogut_zvinuvachuvati_polyakiv_u_genotsidi_za_operatsiyu_visla_1844743

"СВОБОДА" ПРОПОНУЄ РАДІ ВШАНУВАТИ ПАМ’ЯТЬ ЖЕРТВ ОПЕРАЦІЇ "ВІСЛА"

Народні депутати України від Всеукраїнського об'єднання «Свобода» Олег Панькевич, Андрій Мохник, Анатолій Вітів та інші підготували проект постанови Верховної Ради України «Про вшанування жертв депортацій та

етнічних чисток з ознаками геноциду (до 70-х роковин від початку депортацій українців Польською Народною Республікою 1944–1951 рр.)».

Про це повідомляє прес-служба ВО «Свобода».

Документ передбачає підготовку та організацію на державному рівні заходів із вшанування жертв депортацій та етнічних чисток, зокрема встановлення на території Республіки Польща пам'ятних знаків українцям, насильно переселеним із своїх етнічних земель.

Передбачено також організацію міжнародних наукових конференцій, видання книг українською та іноземними мовами, надання можливости депортованим та їхнім нащадкам спрощеного отримання віз для в'їзду на територію Республіки Польща з метою відвідування місць колишнього проживання, могил рідних. Окрім цього, передбачено внесення змін до законодавства України, що регулює статус депортованих та жертв політичних репресій тощо.

«Вшанування жертв депортацій та етнічних чисток із ознаками геноциду щодо українців, які здійснювала Польська Народна Республіка 1944–1951 років., стане нагадуванням про жахливі наслідки тоталітаризму та сприятиме примиренню між обома народами», – зазначив Олег Панькевич.

Коментуючи використання терміну «геноцид» щодо етнічних чисток українців 1944–1951 рр., Олег Панькевич нагадав про Конвенцію ООН щодо запобігання злочину геноциду і покарання за нього, зокрема статтю 2, в якій йдеться, що геноцидом є «навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове її фізичне знищення».

«Примусове виселення 700 тис. українців з їхніх етнічних земель у складі Польської Народної Республіки 1944–1951 рр. було однією з найтрагічніших сторінок у новітній історії України. Цілеспрямована політика польської держави та діяльність польських шовіністичних організацій призвели до руйнування історичних та культурних цінностей Лемківщини, Холмщини, Підляшшя, Надсяння, поставили під загрозу знищення цілі етнографічні групи українського народу. Українське, польське суспільство та світове співтовариство повинні засудити ці злочини, щоби вони більше ніколи не повторювалися. Україна та Польща мають працювати над новою спільною історією – історією справедливості, взаємоповаги, співпраці та дружби», – наголосив Олег Панькевич.

Відліком масових депортацій українців з їхніх етнічних територій вважається укладення Угоди між Українською ССР та Польським Комітетом Національного Визволення від 9 вересня 1944 р. «Про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УССР». Примусове виселення українців здійснювали з території Холмщини, Підляшшя, Лемківщини, Надсяння, Західної Бойківщини, а також із територій колишніх Дрогобицької та Львівської областей. Депортація відбувалася в чотири етапи.

Перший етап тривав до 1946 року. Внаслідок так званого «обміну населення» 482 800 українців із гірських районів зазнали примусового виселення у степи УССР. Другий етап: 28 квітня 1947 року розпочалася операція «Вісла». Офіційним приводом для депортації стало звинувачення УПА у вбивстві 28 березня польського генерала Кароля Сверчевського. Хоча заходи з проведення операції

було розпочато ще з січня 1947 р. На західні та північні території польської держави було примусово переселено 150 тис. українців. Одним із безпрецедентних фактів післявоєнної Європи було існування в Польській Народній Республіці колишнього гітлерівського концтабору у Явожно, де було ув'язнено кілька тисяч українців, що чинили опір операції «Вісла». Третій етап відбувався 1948 року. У цей час углиб УССР було примусово виселено 9125 українців. Четвертий етап: під час останнього етапу депортації було примусово переселено близько 32 тис. українців. За архівними даними, в Одеську область переселено 2181 сім'ю (10283 особи), у Сталінську (Донецьку) область – 2285 сімей (10037 осіб), у Херсонську область – 1113 сім'ї (5059 осіб), Миколаївську область – 1588 сімей (6687 осіб).

Нагадаємо, 12 липня, термін «етнічні чистки з ознаками геноциду» фігурує в резолюції Сейму Польщі щодо Волинської трагедії. При цьому текст резолюції називають компромісним, оскільки раніше пропонувалось визнати Волинську трагедію геноцидом поляків.

ОФІЦІЙНИЙ ВІЗИТ ГОЛОВИ СФУЛО СОФІЇ ФЕДИНИ ДО СЕРБІЇ.

ПРОДОВЖЕННЯ РОЗПОВІДІ (*початок у 6 номері Вісника*)

Як було зазначено у попередньому номері нашого вісника, 26 червня-9 липня відбувся офіційний візит голови СФУЛО Софії Федини до Сербії, під час якого відбулися зустрічі з українсько-руснацькою-лемківською громадою, яка в той же час є результатом чи не найдавнішої міграції українців зі своєї етнічної території. Після завершення фестивалю «Червена Ружа», який, до речі, організовує спільно громада, без поділу на проукраїнські чи про русинські організації, Софія Федина завітала на зустрічі до Нового Саду, де мала зустріч у редакції газети «Руске Слово», яке є основним друкованим органом нашої громади у Воєводині, зокрема із головним редактором видання Мартіцею Тамаш, відповідальним редактором часопису Миколою Цапом та із творчим колективом газети.

Опісля була зустріч із головою Інституту культурного співробітництва русинів у АК Воєводина Сергієм Тамашем, під час якої обговорювалися питання співпраці при реалізації проектів у сфері культури та освіти. Цього ж дня відбулася розмова із Славком Рацом, головою Національної ради русинів про можливість проведення спільної літньої школи для русинсько/української/лемківської молоді. День завершився великим концертом Софії Федини у Джурджові, де є великий осередок Союзу русинів-українців Сербії. 3 липня Софія Федина разом із головою Союзу русинів-українців Сербії Богданом Віславським та його дружиною відвідали Хорватію, де

відбулася зустріч із активним членом Союзу русинів і українців Хорватії, колишнім членом президії СФУЛО Гавриїлом Такачем, під час якої обговорювалися актуальні моменти діяльності організації у Хорватії, можливості активізації співпраці, та особливості русинського питання у Хорватії та Україні.

5 липня вранці відбулася зустріч Софії Федини з директором місцевого дому культури Йоакимом Рацом, під час якої обговорили потенційні шляхи співпраці у написанні спільних проектів для отримання фінансування від ЄС для проведення культурної діяльності. Опісля Софія Федина відвідала «справжній лемківський

осередок» у Сербії – село Бикіч Дол, в якому проживають властиво вихідці із Лемківщини. Сільський голова Деян Бобал – справжній подвижник лемківської справи – разом із громадою нещодавно відкрив музей, який розповідає про долю переселенців, які майже 200 років тому прийшли на землі Сербії, що найбільше нагадують рідну Лемківщину, і робить усе, щоб люди не забували ким вони є і звідки їх коріння. Софія Федина відвідала місцеву церкву, школу, а також місцевість Липовач, де є національний парк та де місцеві лемки мріють організувати першу лемківську ватру у Сербії! (*детальніше про це читайте у наступному номері*). Ввечері відбувся концерт Софії Федини для місцевої громади. Що цікаво, саме тут місцеві люди співали чи не всі лемківські пісні, які виконувала Софія Федина.

Наступного дня відбулися переговори з головою сільської ради Руского Керестура Йоакимом Надем, під час якої обговорили можливості налагодження співпраці між лемківською громадою в Україні та русинською у Керестурі, а пообіді відбувся візит до Нового Орахова, де проживає невеличка, проте дуже аквтина громада, а в неділю Софія Федина побувала на службі у Коцурі, ще одному центрі української/русинської громади. Отець Рац по службі показав Етно-хижу, розповів про місцеву громаду. По обіді відбулася також зустріч із всесвітньо відомим академіком Юліяном Тамачем, з яким Софія Федина обговорила можливості співпраці у створенні інституту лемкознавства. Паралельно зі всіма зустрічами Софія Федина також відвідала монастир українських сестер служебниць у Рускому Керестурі та Коцурі. Останній день перебування у Сербії позначився численними інтерв'ю, презентацією пісні записаної у Рускому Керестурі та розробкою планів активнішої співпраці між українцями, руснаками та лемками по всьому світі.

Наостанок, варто підкреслити, що цей візит відбувся завдяки сподвижницькій праці Елеміра Раца з Руского Керестура та його родини. Це люди, яким небайдужа наша лемківська справа і які щоденно докладають усіх зусиль аби зблизити русинів із Сербії з українцями в Україні.

"ЗА ТЕ, ЩО ТИ Є УКРАЇНЕЦЬ... СПОГАДИ З РОКІВ 1944-1947".

Роман Кабачій _ Неділя, 7 липня 2013

З книжки поляки довідаються чимало нового або добре від них приховуваного. Чому від мирного співіснування поляків та українців на пограниччі так швидко дійшло до жорстокого кривавого протистояння. Як почувалися відрізані від основної маси свого народу українці в Польщі і через які приниження вони пройшли?

Поняття демократичних змін, що настали на зламі 80-х і 90-х рр. XX ст. в Польщі, пов'язане з болісними процесами, зокрема у сфері економіки. Супроводжувалися вони інфляцією та реформами Лешека Бальцеровича, названими "шоковою терапією".

Якщо з економічних перетворень Польща вийшла гідно, то в суспільній та історичній свідомості зміни відбувалися не так швидко й ефективно. Поляки багато в чому залишаються заручниками певних стереотипів, що значною мірою відчуває на собі українська громада країни.

Книжка "Za to, że jesteś Ukraińcem... Wspomnienia z lat 1944–1947" (підготовка і редакція - Богдан Гук, Кошалін-Варшава-Перемишль, Stowarzyszenie Ukraińców Więźniów Politycznych i Represjonowanych w Polsce, 2012) може бути свого роду "шоковою терапією" для лікування таких стереотипів. А може їх і загострити – адже не всім відповідні ліки та методики допомагають.

Спомини, зібрані Богданом Гуком під одною палітуркою, українському читачеві з Польщі є знаними. Вони виходили українською мовою в "Нашому слові", "Віснику Закерзоння", у томах спогадів учасників визвольного руху "Закерзоння" та окремими публікаціями на кшталт книжки Івана Кривуцького "Де срібнолентий Сян пливе" чи "Во ім'я твоє" Анни Карванської-Байляк.

Відділ АК у спаленому українському селі Сагринь на Холмщині, 9 березня 1944 р.

З посеред 24 текстів у Польщі після 1989 р. опубліковано вісімнадцять, три – в Україні і ще стільки ж походять з українськомовних видань на еміґрації. Вочевидь, українському читачеві ці спомини, зібрані разом, будуть цікаві й потрібні в такому поданні.

Але прочитавши вступ від редактора, окремий текст Б. Гука щодо засад редаґування й підбору текстів, присвячену джерельній базі історії визвольного руху на Закерзонні післямову розумієш, що головним адресатом цього видання є саме польськомовний читач. Читач, котрому треба все майже від підстав розтлумачувати – але не менш чітко, ясно, виразно й голосно.

Богдан Гук, поруч, здається, лише з Євгеном Місилом, належить до тих українців у Польщі, які мають почуття місії – місії зібрати, опрацювати й зафіксувати все, що пов'язане з українською історією земель на захід від лінії Керзона. Керуються при цьому простим принципом: "Якщо не ми, то хто?".

Беручи до рук опасистий том "Za to, że jesteś..." розумієш, що обрана багато років тому Гуком тактика принесла добрий результат і себе виправдала. Бо розшукуючи по різних закутках колишніх упівців, в'язнів "Явожна", записуючи їхні нерідко передсмертні, а тепер безцінні спогади, Б. Гук зробив громаді українців у Польщі послугу, яку посправжньому можна буде оцінити лише з роками.

Крім спогадів про Закерзоння та боротьбу за українське тривання на цих землях, що є вартістю самими в собі, важливими є послання, з якими автор цю публікацію відправив у руки польського читача. Їх – чимало, і тим полякам, що перебувають у полоні антибандерівських стереотипів, буде важкувато їх почути, перетравити і сприйняти.

УПА і норми міжнародного гуманітарного права

Сам Гук про це пише так: "Польському читачеві скорше за все важко буде визнати, що українські образи, ідентичні до польських наративів про Волинь, мають право до рівнозначного чи рівнобіжного існування, і що вони є не стільки запереченням, скільки необхідним доповненням [тих польських наративів]".

Українські етнографічні землі за т.зв. "лінією Керзона" з 1940-х рр. отримали назву Закерзоння

Важливим видається мені слово "рівнобіжного", оскільки полякам нерідко – фактично від часів терору щодо українців Закерзоння і депортацій на схід у 1944–1946 рр. і на захід 1947 р. – бракує розуміння, що українці в Польщі були далекими від "Волині", стали заручниками не витвореної ними ситуації й розплатилися кривавою чашею за те, що всього лишень проживали на дідівських землях і не бажали з ними прощатися назавжди.

А разом з тим, трагедія українства на Закерзонні – важлива й неомінальна частка всієї польсько-української історії в період 1939–1947 рр.

Примирення по-польськи: УПА - злочинці, АК - герої

Друга теза, яка проходить через усі пояснення Б. Гука та власне спомини: що УПА – це таки армія, чисельна, зі своєю структурою, чітко вираженими цілями. Навіть мапу VI Округу УПА-Захід на землях у Польщі автор подає на третій сторінці обкладинки.

Те, що для українців є цілком очевидним, для поляків таким не є. Тож і щирий приятель українського народу й України, євродепутат Павел Коваль, у своїй книжці "Між Майданом та Смоленськом" висловлює думку, що УПА та Армію крайову жодним чином не можна порівнювати, бо ж АК – то армія підкореної двома тоталітаризмами держави, УПА – додумуйтеся самі, словами нинішнього українського президента.

Один з керівників УПА Закерзоння Василь Галаса з дружиною Марією Савчин та первістком

Чесно кажучи, пояснень Коваля я не зрозумів: можливо, йому стане в пригоді видана Б. Гуком збірка. "Ми не могли допустити до того, аби УПА мала опінію банди, а не повстанської армії", – говорить в інтерв'ю з Гуком, записаному 2002 р., Василь Галаса "Орлан" (1920–2002), котрий був у 1945–1947 рр. заступником провідника Закерзонського краю.

"Били нас, але вдарили по ворогові й ми". Спогади полковника УПА

Одним з арґументів, що мав би схилити поляків належним чином сприйняти рацію українського визвольного руху, мав стати антикомунізм УПА, її боротьба з московськими та німецькими загарбниками.

Той самий Галаса стверджує: "Ми боролися проти антипольського режиму у Варшаві, як також проти антиукраїнського у Києві, бо розуміли, що маємо спільного ворога – більшовицьку російську імперію".

Не знаю, наскільки це може переконати польського читача, адже для нього вочевидь неприйнятним буде сам факт боротьби українського підпілля на теперішній польській території. Тим більше, що в реальності сама позиція ОУН та УПА з кожним роком перебування на Закерзонні змінювалася.

До остаточного визначення кордонів між СРСР і Польщею в аґітації ОУН ішлося про те, що саме тут для місцевих українців є Україна, і нема жодного сенсу їхати в якусь іншу Україну-мачуху. Натомість після визначення кордонів, а також із посиленням депортаційної операції риторика змінилася на захист української людності та лояльність до польської держави.

Зрештою, польський читач зможе прийняти рацію УПА в межах Польщі лише тоді, коли визнає український характер Закерзоння, визнає його околицею Західної України, як це фактично є у свідомості Б. Гука, а боротьбу УПА на цих землях – "українським повстанням".

Зрозуміло, що таких поляків знайти буде важко. Цікавить їх та конкретика, яка розходиться з інтересами польськості.

Переговори між представниками польського та українського антикомуністичного підпілля. Руда Ружанецька, 21 травня 1945 р.

От приміром, дуже характеристичними під цим оглядом є запитання журналіста Павела Решки до депутата Мирона Сича в часописі "Tygodnik Powszechny", які стосувалися батька п. Мирона, вояка УПА: "Що робив тато в УПА? Чи він стріляв у

Військо польське? Палив будинки? Був українським патріотом, котрий вважав, що там, де лежить його село, має бути Україна?".

Можна лише тим себе тішити, що через кров, депортацію, елімінацію українського населення Закерзоння ми можемо говорити про ці справи в історичному, гуманітарному, інтелектуальному, але насправді віртуальному сенсі. І читати далі одкровення від Б. Гука. А вони для польського вуха звучать нерідко як досить неприємна та гірка правда.

Депортовані з Польщі українці про спільне примирення. Заява

Приміром, досить жорсткі оцінки дає Б. Гук міжвоєнній польській державі та Римо-католицькій церкві (так само різко у спогадах висловлюється більшість записаних автором книжки оповідачів).

Ось як виглядає національна політика II Речі Посполитої в одній з приміток Гука: "[вона] опиралася на помилковій під політичним та культурним оглядом інтерпретації Першої Речі Посполитої як польської держави. Тому зрозуміло, що подібна інтерпретація означала практику марґіналізації українців, євреїв та інших, кого визнано чужими та такими, що стримують розвиток польського народу та Другої Речі Посполитої як „польської" держави".

Коментуючи слова члена ОУН Івана Молодія з приводу того, що попри вікову експансію поляків на схід, етнографічна межа між нашими народами втрималася на Сяні і "ніхто не хотів і не міг змінити цієї ситуації", Б. Гук зазначає: "У польській колоніальній історіографії поняття державної, національної та релігійної експансії в Україні подається як польська, а одночасно західноєвропейська цивілізаційна місія, оплот християнства, оборона Заходу від східного варварства тощо. Поняття України найчастіше в ній замінено національно ексклюзивним польським терміном „Креси".

Прометеї двох народів. Люди, які примиряли Україну і Польщу

Характеристику діяльності Римо-католицької церкви маємо зі споминів І. Молодія з Пискоровичів: "Осередком великодержавної ідеї християнської країни з месіанськими нахилами була місцева державна школа та Римо-католицька церква. Методи реалізації визначених польськими ксьондзами цілей на українських землях можна окреслити поняттям церковного фронту…".

Надіюсь, що польські читачі публікації наберуться терпеливості і на тексті Молодія, котрий завершує збірник, її не закриють…

Маю надію, тому що в книжці поляки дійсно довідаються чимало нового або добре від них приховуваного. Про те, чому від мирного співіснування поляків та українців на пограниччі так швидко дійшло до жорстокого кривавого протистояння.

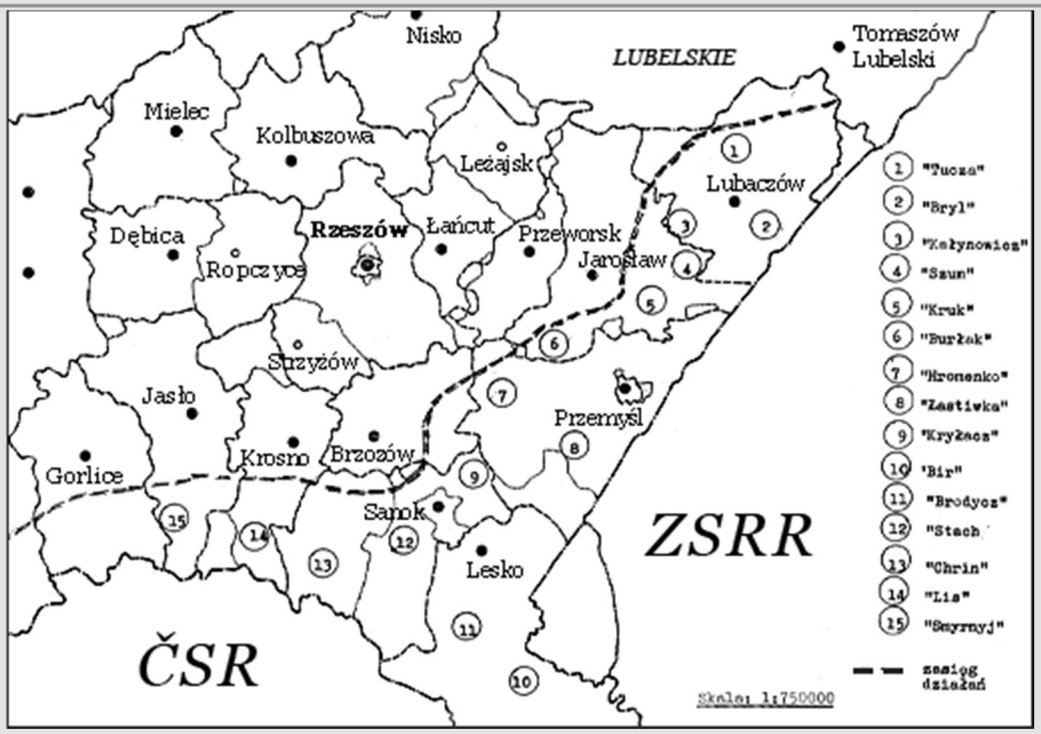

Сотні УПА, які діяли на території Закерзоння

Хто підкопував підвалини співжиття і які були тому причини? Як почувалися відрізані від основної маси свого народу українці в Польщі і через які приниження треба було пройти на вигнанні, у "Явожно", у відстоюванні прав на власні релігійні почуття, права на гідне поховання?

Акція "Вісла" - останній акт українсько-польської трагедії

Дізнаються про те, чому слово "Закерзоння" не є міфічним витвором націоналістів, а породженою обставинами об'єктивністю. Зрештою, дізнаються чимало про своїх співгромадян, лишень іншої національності.

Попри те, що укладач збірника, зважаючи на пропам'ятний меморіальний характер спогадів, називає книжку "Za to, że jesteś Ukraińcem" "неуникненно односторонньою", пише про ці спогади як про "частину польської спадщини". Оскільки йдеться про землі теперішньої польської держави, однозначно так і є. Хто має очі, той прочитає.

Джерело: "Наше слово" (Варшава)

НАШІ ЛЮДИ

ВШАНУВАННЯ ПАМЯТІ Б.-І.АНТОНИЧА У ЛЬВОВІ

У суботу, 6 липня минуло 76 років від дня смерті українського поета та великого лемка Богдана-Ігора Антонича (1909-1937).

Цього дня у Львові відбулася панахида на могилі поета на Янівському цвинтарі, поле №4..

Народився Б.-І.Антонич 5 жовтня 1909 року у с.Новиця на Лемківщині у сімї греко-католицького священика Василя Кота. З середини 1920-х років сімя проживала у с.Бортятин на Львівщині. У Львові поет здобув вищу освіту і розпочав активну та плідну літературну діяльність. За свої неповних 28 років життя Антонич видав чотири збірки поезії (“Привітання життя”, 1931, “Велика гармонія”, 1932-33, “Три перстені”, 1934, “Книга Лева”, 1936), ще дві збірки вийшли посмертно (“Зелена Євангелія”, 1938, “Ротації”, 1938) .

Поховали Антонича на Янівському цвинатрі у Львові. Могилу поета було віднайдено у другій половині 1960-х років завдяки зусиллям львівських письменників.

ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА НА ЗАХОДІ – ЛУГИ КРАЄНСЬКІ

12-13 липня на Заході Польщі аж під німецьким кордоном у с.Луги відбулася XXIII Лемківська Ватра. Лемків у ті далекі краї закинула доля під час депортаційної акції «Вісла» - це був один із найвіддаленіших пунктів, куди поселяли депортованих. Уже 14 років цим фестивалем, як і життям лемківської громади, займається отець Артур Грабан, якому вдалося відновити голос лемківської крові у молоді. Саме завдяки йому було створено ценм фолк-гурт з такою ж назвою. При організації працює студія звукозапису, видавничий дім, невеличкий музей. Все це спряє розвитку громади і збереженню лемківської ідентичності у громади та лемківської культури загалом.

Цьогоріч фестиваль проводився не на своєму звичному місці, оскільки вдалося отримати інвестицію для впорядкування Ватряного поля, і очікується, що вже наступного року Ватру відвідає як мінімум в 4 рази більше людей. На Ватру до Лугів з'їжджаються як лемки, так і українці і поляки з усього заходу Польщі, а також із закордону. Цьогоріч були гості з Канади (вихідці з цих теренів), Німеччини, України… На фестивальній сцені звучали прекрасні лемківські/українські пісні у виконанні Lemko-Tower та Надії з Польщі, Софії Федини та Etno-XL з України, Горицвіту з Німеччини, та багатьох інших чудових виконавців. А запалення Ватри освятили спільним співом лемківського гімну «Гори наши».

Ватра в Лугах пронизана атмосферою затишку та приязні, єдності усіх лемків і прославі рідної культури, з невеликою гірчинкою смутку за рідними горами, проте й великим запалом творити нове для лемківської громади. Наступного року запрошуємо всіх численно відвідати цю Ватру!

«ЛЕМКО Я СИ ЛЕМКО, ЛЕМКОМ СИ НАРОДИВ…»

НА РОЖНЯТІВЩИНІ ВІДБУВСЯ ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНОГРАФІЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ

13-14 липня в селі Рівні на Рожнятівщині на базі туристично-відпочинкового комплексу «Михайлова колиба» відбувся VII Прикарпатський фольклорно-етнографічний фестиваль лемківської культури, традиційно приурочений до трагічних сторінок депортації майже півмільйона лемківського народу в 1944—1946 та 1947 роках та понад 140 тисяч у часі операції «Вісла» зі своїх дідівських теренів на території сучасної Польщі. Цього року фестиваль вперше відбувся під назвою «Поклик мого серця», тому що форум, більше відомий прикарпатцям за назвою «Кличе Зелена неділя», вперше

відбувався без свого засновника, натхненника і багаторічного лідера — в часі річниці пам'яті про колишнього голову Регіонального міжрайонного лемківського товариства «Бескидське земляцтво» Юрія Марканича.

Тож закономірно, що фестиваль лемківської культури стартував фактично в селищі Брошневі-Осаді, де народився, жив, творив і знайшов свій останній спочинок колишній чільник «Бескидського земляцтва», де живе і продовжує громадське подвижництво Юрія Марканича його родина.

Олександра МАРКАНИЧ, голова РМЛТ «Бескидське земляцтво». — Мій чоловік, як кажуть, по камінчиках закладав і укріплював упродовж шести років ті підвалини, на яких нині нам доводиться працювати. Це не лише заснування лемківських фестивалів, а й налагодження зв'язків і відвідини колишніх лемківських земель у Польщі та встановлення й освячення хрестів, і збір документальних матеріалів та свідчень очевидців про депортацію, і заснування у Брошневі-Осаді Бойківсько-лемківської світлиці-музею, яку відтепер названо ім'ям Юрія Марканича. Юрій казав, що любов до рідних лемківських земель йому передалася з молоком матері, тож цьогорічний фестиваль ми хотіли зорганізувати так, щоб усі серцем відчули його любов…

Панахиду у Брошневі-Осаді відправив декан Калуський о. Михайло Бігун, відбулася конференція пам'яті з участю рідних і близьких Юрія Марканича, чільників Івано-Франківського обласного товариства «Лемківщина» Степана Криницького, Житомирського обласного товариства «Лемківщина» — Ярослава Теплого, оргкомітету фестивалю — Володимира Боровича, члена оргкомітету і директора Народного дому селища Брошнева-Осади Любові Ваків та ін. Прозвучали яскраві піснеспіви у виконанні настоятеля храму Серця ісуса і Серця Марії УГКЦ міста Долини о. Вітольда Левицького та лемківського вокального колективу Народного дому Брошнева-Осади.

Юрій Марканич і його однодумці-подвижники на теренах сучасної Польщі встановили шість трираменних хрестів пам'яті на прадідівських лемківських землях, а в одному із сіл не встигли… Але Юрій сам став тим хрестом, за яким нині йдуть інші подвижники відродження лемківської культури — за покликом свого і його сердець.

«Плачуть небеса, а ми радіймо…»

Упродовж всього перебігу дощ безперестанно поливав фестивальне дійство, але о. Анатолій Дуда-Квасняк з міста Монастириськ на Тернопіллі, який у співслужінні з місцевим духівництвом відправив панахиду за жертвами депортації, природну стихію назвав «небесним плачем» і закликав учасників фестивалю до радості: «Плачуть небеса, а ми радіймо!». Продовжився лемківський форум урочистою ходою-парадом художніх колективів та гостей свята до пам'ятника Тарасові Шевченку і в райцентрі Рожнятові, де хорова капела бандуристів з міста Мелітополя виконала низку поетових творів. А вже офіційна і стрижнева церемонія лемківського культурно-мистецького свята відбувалася в селі Рівні на ватряному полі «Михайлової колиби».

Володимир БОРОВИЧ, голова оргкомітету фестивалю. — Це вже сьомий фестиваль. Чому змінилася його назва з «Кличе Зелена неділя» на «Поклик мого серця»? Тому що форум приурочений і до 68-х роковин депортації лемків і до роковини пам'яті засновника фестивалю й керманича «Бескидського земляцтва» Юрія Марканича. історія фестивалю почалася з калуського села Копанок, а його хода відбувалася надалі і на Івано-Франківщині, і

в Польщі. і вже втретє фестиваль проходить у селі Рівні на Рожнятівщині. Головний організатор — Регіональне міжрайонне лемківське товариство «Бескидське земляцтво», а також Івано-Франківська облдержадміністрація, Рожнятівська райдержадміністрація та райрада, Всеукраїнське товариство «Лемківщина» та Івано-Франківська обласна організація «Лемківщина», Івано-Франківський обласний методичний центр та ін.

Любов ВАКІВ, член оргкомітету.

— У фестивалі взяли участь майже 40 художніх колективів з різних регіонів України. До речі, більшість — за власною ініціативою і бажанням, а не на запрошення. Форум набув великого розголосу. Наприклад, у Рівню приїхали відомий колектив «Лемковина» зі Львова, етнофольклорний дует «Червоне і чорне» з Житомира, співачка із США Анна Чеберинчик (Анничка), народна капела бандуристів з Мелітополя, ансамбль фольклорного танцю «Веселка» з Дніпропетровська, група «С. К. А. Й.» та заслужена артистка України Марта Шпак з Києва, колективи з Тлумацького, Рогатинського районів, з Бурштина, івано-Франківська, Долини, Калуша, Рожнятова, Брошнева-Осади, Перегінська, Монастириськ на Тернопіллі та ін. Звісно, тривали і молодіжні забави, і дійство посвяти в молоді лемки, і майстер-класи лемківської кухні тощо. Звичайно, і палала лемківська ватра. Фестиваль такий у нашій області єдиний і офіційно має статус обласного, але за своїм змістом уже давно вийшов за його межі... «Завжди у душах, серцях і традицях зберігайте свою культуру — нехай ніколи не згасне лемківська ватра», — побажав учасникам фестивалю заступник голови облдержадміністрації Роман іваницький. Звучали слова вітань організаторам та всім учасникам лемківського форуму і від голови Рожнятівської РДА Миколи Філіповича та заступника голови райради Віктора Тріща. А «Маленькі бойки» з селища Перегінська випустили у небеса зграю білих голубів як символ світлої пам'яті про той гнаний і оповитий тугою лемківський народ, який вірний своїм традиціям і культурі.

Ігор ЛАЗОРИШИН

Джерело:
http://www.galychyna.if.ua/index.php?id=single&tx_ttnews%5Btt_news%5D=23547&tx_ttnews%5BbackPid%5D=24&cHash=9ad25d6c52

ВІДХОДЯТЬ ЗА ОБРІЇ ДРУЗІ ...

Відходять за обрії Друзі,
Не можна змиритися звісно.
Відходять в туманах ілюзій,
Для нас залишаючи пісню.
Куди Ви, куди Ви так рано?
Ще серце горіло в роботі,
Відходять близькі і жаданні,
Щоб ми залишились
самотні.

В ошатній залі «Лемківсько-бойківського музею світлиці імені Юрія Марканича» в Народному домі смт Брошнів-Осада Рожнятівського р-ну Івано-Франківської області 13

липня 2013 році, рамках проведення VII Прикарпатського фольклорно-етнографічного фестивалю лемківської культури «Поклик мого серця», відбувсяВечір Пам'яті, приурочений до роковини трагічної смерті Юрія Марканича

З вступним словом виступив голова Оргкомітету фестивалю Володимир Борович.

Захід розпочався панахидою за жертвами депортації лемків-русинів та західних бойків з території Польщі на Україну в 1944-1951 рр., котру провів декан калуський о. мітрат Михаїл Бігун. Тема людської пам'яті, тема збереження нащадками народних традицій та звичаїв звучала у виступі директора Брошнівського Народного дому Любові Ваків.

Яскраво і змістовно проілюстрували тему заходу своїми виступами (поезією та піснею «Як нас виганяли...») учасники місцевого

лемківського фольклорного колективу.

Як завжди, пізнавально-інформаційним був виступ як своєрідний екскурс в історію Лемківщини голови Івано-Франківської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина» Степана Криницького.

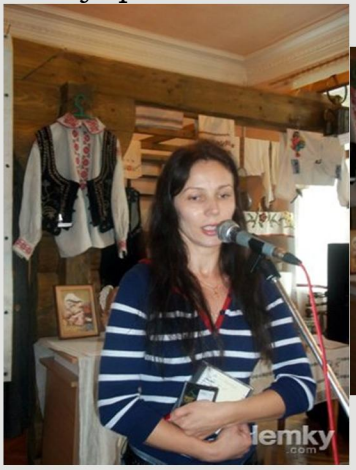

Шанувальникам лемківської культури та завсідникам лемківських імпрез в Україні важко уявити серйозний лемківський захід без титульних виконавців та популяризаторів лемківської пісні в Україні Валентини та Ярослава Теплих (дуету «Червоне та

Чорне»). Ярослав Васильович звернувся до присутніх зі словами пам'яті про друга і побратима, з котрим пройшли лемківскими стежками, проїхали лемківскими дорогами, поставили не один Хрест Пам'яті депортованим на території Польщі, провели десятки лемківським імпрез, Юрія Павловича Марканича. Пролунала також пісня, котра в свій час лунала на багатьох пропам 'ятних акціях у виконанні дуету «Червоне та Чорне» - «Помолимося за батьків своїх» С. Павліашвілі в українському перекладі Ярослава Теплого**.** Сльози скорботи, сльози печалі викликав меморіальний відеоролик Тараса Лесика «Ти завжди з нами», присвячений світлій пам'яті Юрій Марканича.

На вечір так само завітала титульна виконавиця лемківської пісні Ганна Чеберенчик (Аничка), котра зараз проживає в США. Як і дует «Червоне та Чорне», вона приймала участь не в одній імпрезі, яку організовував Юрій Марканич. В пам'ять про нього вона заспівала пісню «Ой, верше, мій верше». Теплі і душевні як слова, так і пісні, звучали з уст пароха церкви «Серця Ісуса і Серця Марії» м.

Долини о. Вітольда Левицького – радника Архієпископа і Митрополита Івано-Франківської Митрополії УГКЦ та учасників ансамблю «Діти Світла». Зі словами спогадів і скорботи виступили також колеги Юрія Марканича – Юрій Погляд, Мирослав Сліпко, а також Мирослава Шелест.

Завершенням вечор пам'яті, приуроченого роковині трагічної смерті Юрія Марканича став щемний до глибини душі і до болю в серці виступ членів родини Юрія Марканича : дружини Олександри, доньки Ольги та онучки Христинки, котра виконала на скрипочці одну з улюблених дідусевих мелодій «Ой, верше, мій верше».

Учасники Вечора відвідали могилу на місцевому цвинтарі і віддали шану пам'яті провідному діячу лемківського руху в Україні, організатору та засновнику

Прикарпатського фольклорно-етнографічного фестивалю лемківської культури Юрію Павловичу Марканичу.

Джерело: http://lemky.com/history/408-vdhodyat-za-obryi-druz-.html

У ПОЛЬСЬКІЙ ЖДИНІ ВІДБУЛАСЯ 31-А «ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА» (ФОТО)

Три дні, з 19 по 21 липня 2013 року, тривала центральна акція Об'єднання лемків Польщі – 31 Лемківська ватра, що при ідеальній погоді відбулася на Ватряному полі в Ждині. У п'ятницю урочисто запалив її, а в неділю загасив довгорічний староста Петро Чухта.

На урочистому відкритті цього оригінального фестивалю виступили високі представники уряду Польщі, Малопольського та Нижньосілезького воєводств, Посольства України у Варшаві, Греко-католицької та Православної церков тощо. Були зачитані листи учасникам фестивалю від президентів Польщі Б. Квашнєвського та України – В. Януковича. Зворушливим був виступ Генерального консула України у Пряшеві Ольги Бенч – прекрасною лемківською говіркою (її батьки – переселенці в Україну саме з цього краю). Було й кілька офіційних делегацій, між ними й делегація Союзу русинів-українців Словаччини, очолювана головою Центральної Ради Петром Соколом.

Хвилиною мовчання учасники вшанували пам'ять співзасновника „Лемківської ватри", учасника всіх її тридцятьох річників та головного редактора журналу „Ватра" – Петра Шафрана (1929 -2013).

В одинадцятьох концертах цього фестивалю виступив 31 ансамбль (деякі і по 2-3 рази): 13 із Польщі, 12 – з України, по три –зі Словаччини та Сербії. Та ще чотири індивідуальні співаки та співачки.

Важко сказати, хто з них був найліпшим, бо всі були добрі. З тих, яких побачив я (а бачив я далеко не всі концерти, бо хотілось брати участь і в інших супровідних акціях, поговорити з друзями, посмакувати лемківські страви та й пива випити) мені найбільше сподобались: Козаки з Поділля з Хмельницького, Бескид і Любисток із Івано-Франківська, Гречні фраїри з Монастириська, Яворина з Дрогобича та постійна учасниця „Ватри" – Лемковина зі Львова.

З ансамблів Польщі учасників найбільш потішили: Дикі бджоли та Горицвіти – Комплексу шкіл з українською мовою навчання ім. Б.-І. Антонича з Лігниці, Зоря, Терточка та Ручай з Горлиць, Аркан з Перемишля та інші.

Три руські колективи прибули на „Лемківську ватру” із Сербії: Жатва з Коцура, Чоловіча співацька група з Нового Саду та Квартет з Руського Керестура. Це – нащадки тих русинів, які 260 років тому переселилися у сербську Воєводину з Пряшівщини („Горниці”) і досі зберігають свій національнийй ідентитет, мову та традиційну культуру. Повертаючись в неділю увечері додому колективи з Сербії зупинилися в селі Курів Бардіївського округу, де разом з місцевим колективом „Курівчан” дали імпровізований стихійний концерт, який перетворився у демонстрацію взаємної дружби та побратимства.

Фольклор русинів-українців Словаччини на „Лемківській ватрі” представляли: Старичанка зі Снини , Розмарія з Пряшева та Русинія з Гуменного. Саме вони у публіки здобули найбільше оплесків. Успішним був виступ співачки Марії Юрчишин з с. Ряшів Бардіївського округу.

Молоді найбільше подобались ансамблі сучасної музики, які вже назвами підкреслювали свою модерність : Luiku з Києва, Larz Reller Band з Одеси, Lemko-tauer із Стшелець Краєньських чи Aksel Demay з Громадки. Вони у вечірніх програмах своєю темпераментною музикою й співом схопили молоду публіку до танцю відразу біля сцени.

Та „Лемківська ватра” не обмежувалася лише концертами. З нею був пов’язаний цілий ряд супровідних заходів: літургії в православній церкві та біля греко-католицької каплиці під відкритим небом, панахида за жертвами акції „Вісла”, виставка фотографій і документів про руйнування церков на Холмщині та Підляші 1938 року, виставка про ідентичність найвизначнішого лемківського маляра Епіфанія Дровняка (Никіфора), виставка картин сучасного лемківського маляра Штефана Телепа, показ найновіших фільмів про Лемківщину, Лемківська спартакіада, змагання в різані дров, перетягуванні рук, коплінні сіна і навіть у доїнні корів.

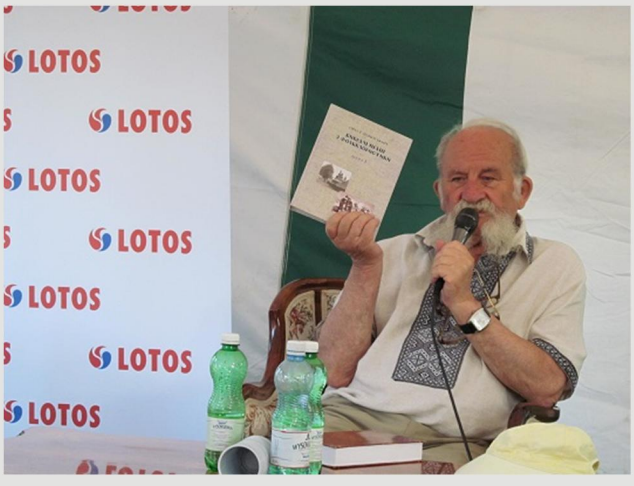

Була і презентація найновіших видань з лемківською тематикою, між ними трьох книжок найвизначнішого лемківського фольклориста та літературознавця Ореста Зілинського (1923-1976), виданих Національною академією наук України в Києві 2013 року.

У наметах, кіосках і на прилавках можна було купити картини художників, ікони, твори декоративного мистецтва, книги, газети, журнали, аудіо та відеокасети, сорочки-вишиванки, рушники, блузки, суконки. Ясна річ, було і чимало сучасного товару.

Переважна більшість учасників ночувала у палатках, автобусах та автомашинах – тут же на Ватряному полі, де до пізної ночі було чути спів, музику і сміх молодих людей, які зібралися тут – на землі свої предків – не лише з різних куточків Польщі, але й з України, Західної Європи, США та Канади. А було їх кілька тисяч. Приїхали, аби подихати свіжим гірським повітрям, поспілкуватися рідною лемківською говіркою, заспівати відомі їм з дитинства пісні, але й навчитися сучасні та набрати нових сил для праці на ниві збереження лемківських традицій.

Біля одної з палаток я зустрів свого давнього друга—підприємця і громадського діяча Володимира Шуркала, який щороку приїжджає на „Лемківську ватру”з України. „Я народився вже в Україні, але мої батьки були переселені туди з недалеко села Радоцини, давно зрівняного з землею. Немає там жодного будинку; лише цвинтар залишився, який ми щороку їздимо впорядковувати – говорив він, показуючи низку старовинних фотографій із довоєнної Радоцини. – Я живу в Пустомитах біля Львова, на вулиці Радоцинській, майже повністю заселеній вихідцями з цього села і їх нащадками. Я вже поставив на Радоцинській вулиці кілька кам’яних пам’ятників, а нині збираюся побудувати там точну копію дерев’яної церкви рідного села моїх батьків. Нехай бодай там в Україні залишиться пам’ятка для потомків на Лемківщину - батьківщину моїх предків, яку і я вважаю своєю батьківщиною”.

З репродуктора залунала пісня Цне мі ся за тобов, моя Лемківщино. І ми обоє поспішили в амфітеатр; Володя, утираючи сльози, а я, роздумуючи про велику притягальну силу фестивалю, названого „Лемківська ватра”.

Микола Мушинка. Фото Миколи та Магди Мушинка

ТРИЦЕЦ ПЕРША „ЛЕМКОВСКА ВАТРА” У ЖДИНІ

ТРИ НАШО ДРУЖТВА НА ФЕСТИВАЛЄ У ПОЛЬСКЕЙ

Под почесним патронатом Малопольского войводи Єжия Милера, у Ждині (Польска) од 19. до 21. юлия отримане Трицец перше швето лемковскей култури „Лемковска ватра”, котре уж традицийно орґанизує Обєднанє Лемкох Польскей. После Швета култури у Свиднїку то найвекши и найзначнєйши лемковски фестивал Стреднєй Европи, на котри каждого року приходза даскельо тисячи патраче и вецей як тисяч учасніки з рижних крайох Польскей, України, Словацкей, та и споза океану.

Фестивал почал пияток, 19. юлия, зоз святочним палєньом Ватрового огня и концертом Народней хоровей капели „Бескид” з Ивано-Франковска, Ансамбла писні и танцу „Лемковина” з Львова, Танєчного ансамбла „Любисток” з Ивано-Франковска и Лемковского хору „Яворина” з Дрогобича. Перши дзень Фестивалу прешол у знаку дзецинских и младежских колективох з Польскей и України.

Соботова програма почала з молебеном и панахиду за жертви акциї „Висла” под Дзвоном миру над Ватровим польом. Молебен вєдно одслужели свящєніки Грекокатоліцкей и Православней церкви з учасцу Вокалного ансамблу „Зоря” з Устя Горлицкого, а венци ґу памятніку положели представителє польскей влади и лемковско-українских орґанизацийох з Польскей, України, Словацкей и Сербиї.

Урядове отверанє Трицец першей „Лемковскей ватри” отримане у ареалу амфитеатра. Предсидатель орґанизацийного комитету Штефан Гладик давал слово почесним госцом Фестивалу, котрих було даскельо дзешатки. Попри представительох Союзу Руснацох Українцох Сербиї, на чолє з його предсидательом Боґданом Вислявским, медзи визначнима госцами по першираз були и представителє

Националного совиту рускей националней меншини, з його предсидательом Славком Рацом, и делеґация Општини Вербас, у котрей були Славица Отович и Єлена Бесерминї.

У барз приємним амбиєнту и по красней хвилї, цо ридкосц на тим Фестивалє, на манифестациї виступело вельке число як домашніх фолклорних колективох и шпивачох, так и репрезентативних ансамблох з України, Словацкей и Сербиї. З нашей жеми на „Лемковскей ватри” виступели аж три нашо колективи: Културно-уметнїцке дружтво „Жатва” з Коцура, Хлопска шпивацка ґрупа Руского културного центру з Нового Саду и оркестер Мирона Сивча з Руского Керестура з вокалну солистку Мирославу Даждиу.

Аматере КУД „Жатва” з Коцура на Фестивалє ше представели з Виводзацким танєчним ансамблом и оркестром. Вони у двох блокох одтанцовали штири танци – венчик руских народних танцох з Войводини и народни танци зоз Закарпатя. Хлопска шпивацка ґрупа з Нового Саду барз успишно виведла вецей руски, лемковски и сербски шпиванки, а оркестер Мирона Сивча з Руского Керестура з вокалну солистку Мирославу Даждиу, зоз свою интерпретацию руских и українских шпиванкох просто одушевел публику.

Фестивал „Лемковска ватра” провадзели вецей интересантни програми: „Лемковска спартакияда”, документарна вистава пошвецена Епифанийови Дровнякови – Никифорови, вистава малюнкох Штефана Телепи, презентация нових кніжкох Штефана Гладика, Богдана Гальчака, Штефана Дудри, Миколи Мушинки, проєкция филмох з лемковску тематику, як и велї други.

На законченю и учасніки и патраче Фестивала були барз задовольни, бо Трицец перша „Лемковска ватра” з уметніцку програму и медзисобнима стретнуцами Лемкох розшатих по цалим швеце унєсла до нїх нову енерґию, виру и надїю же лемковска култура и попри чежкей долї нє препадла и же ма будучносц. А доказ тому окреме масовна учасц младих на тим нєповторюющим Швету лемковскей култури приход госцох з рижних странох швета.

На тогорочней „Лемковскей ватри”, попри представительох Союзу Руснацох Українцох Сербиї и Националного совиту рускей националней меншини, присуствовали и Микола Ґубаш, предсидатель КУД „Жатва” з Коцура, Борис Сакач, директор Хору „Гармония” з Нового Саду, Микола М. Цап, одвичательни редактор часописа „Шветлосц”, Йоаким Грубеня з Нового Саду, Йоаким Рац Мими, директор Дома култури у Руским Керестуре, Йоаким Надь, секретар Месней заєднїци у Руским Керестуре и Елемир Рац Мико, привреднїк з Руского Керестура.

Кед ше врацали з Польскей, нашо аматере зашли до Курова у Словацкей, дзе их окреме сердечно прияли їх домашнї з котрима Коцурци уж вецей як два дециниї отримую приятельски вязи и сотруднїцтво. После двогодзинового друженя и дарованя дарункох, госци поволали своїх домашнїх на преславу ювилейох котри ше будзе означовац у авґусту у Коцуре, цо їх словацки приятелє з радосцу прилапели и обецали приход своєй делеґациї.

Орґанизатор одходу наших дружтвох на „Лемковску ватру” до Ждинї був Союз Руснацох Українцох Сербиї, а драгу финансовали Национални совит рускей националней меншини, Город Нови Сад и Општина Вербас.

Микола М. Цап

Про лемківську Ватру в Америці та про свято Лемківської культури «Від Русаля до Яна» у Зиндранові читайте у наступному номері

КУЛЬТУРА

ЛЕМКІВСЬКІ ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ У СПИСКУ ЮНЕСКО

21 червня під час засідання 37-ою сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО було прийнято рішення щодо внесення 16 дерев'яних церков до списку світової спадщини ЮНЕСКО, з яких 8 розташовані на території України і 8 на території Польщі. Повна назва об'єкту - "Дерев'яні церкви Карпатського регіону в Польщі та Україні" ("Wooden Tserkvas of the Carpathian Region in Poland and Ukraine").

Усі 8 церков, що розташовані на території Польщі, насправді відповідають унікальній українській традиції та свого часу використовувалися українцями. Серед них 5 належать до лемківського архітектурного типу, а саме зі сіл Поворозник, Брунари, Квятонь, Овчари і Туринськ.

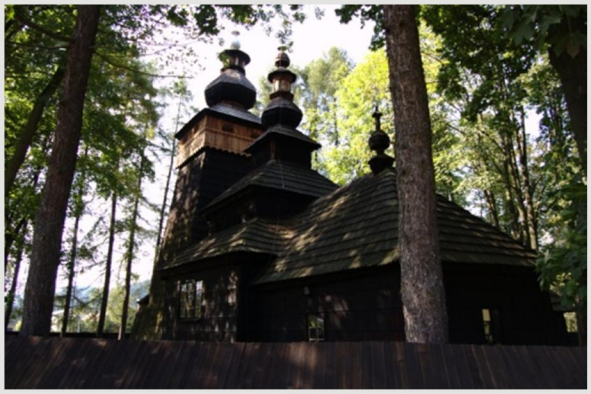

Церква св.Якова (Поворозник) - церкву засновано у 1611 або 1612 році. У цей час вона була невеликою, складалася із захристії і вівтарної частини. У 1615 році на вежі церкви було встановлено дзвін. У 1643 році храм був перебудований і розбудований.

Церква має вікна тільки на південній стороні, що мало практичне (захист від снігу та поривів вітру) і містичне значення (за народними віруваннями сили зла приходили з півночі). У храмі немає фресок. Натомість зберігся іконостас XVIII століття. У зв'язку з використання церкви римо-католиками він був перероблений. Ряди Деісуса і пророків розташували на східній стіні нави, водночас інші ікони висять просто на вівтарній стіні.

Збереглись й інші ікони з дияконських дверях, з частини попереднього іконостасу XVII століття. А також образи "Страшного Суду" (1623) й "Оплакування Христа" (1646). Храм оточений кам'яними мурами зі статуями святих.

У 1962 церкву св.Якова реставровано. Зараз вона у розпорядженні римо-католицької церкви.

Оглянути церкву ззовні можна на цьому інтернет-ресурсі, а інтер'єр тут. Також доступний в інтернеті панорамний огляд захристії.

Церква Архангела Михаїла (Брунари Вижні) - перша божниця в Брунарах постала після 1616 року, коли у селі була заснована греко-католицька парафія. 1831 року церкву

перебудували й розширили. Колишній презбітерій поєднали з навою.

Архітектурна структура храму розділена на три квадрати: вівтар, нава і бабинець. Усі зовнішні елементи церкви покрити ґонтом. Над притвором височіє вежа. Кожна баня увінчана декоративними хрестами.

Усередині бароковий іконостас XVIII століття. Збереглися настінні фрески XVIII-XIX століть, розписані у синіх тонах з виноградними мотивами. Окрім головного вівтаря XVII століття у церкві є два бокових вівтаря XVIII століття. Художньо цінними у них є ікони Богородиці й Преображення.

Оглянути інтер'єр церкви можна на цьому інтернет-ресурсі.

Церква св.Параскевії (Квятонь) - церква заснована у другій частині XVII століття, хоча традиційно пишуть рік 1700. Ю. Тарнович в "Ілюстрованій історії Лемківщини" подає 1841 рік. У XIX і XX ст. церква неодноразово реставрувалась. Святиня є прикладом класичної західнолемківської церковної архітектури, а за збереження пропорцій вважається одною з найкращих церков на території Польщі.

Святиня складається з трьох частин, кожна з яких збудовано на основі квадрату. Всі зовнішні елементи, зокрема і три куполи, покриті ґонтою. На вершині кожного купола височить декоративний хрест. Іконостас церкви створений у 1911 році М.Богданським. Головний вівтар оздоблений у XIX ст.

Оглянути інтер'єр церкви можна на цьому інтернет-ресурсі.

Церква Покрови Богородиці (Овчари) - будівництво церкви датується 1653 роком. З першобудови на сьогоднішній день залишилася лише західна нава. У 1710 році до вівтарної частини добудовано захристію. У 1783 році було доставлено вежу, авторами якої були Дмитро Дековєкін і Теодор Русинко з Варадкі, про що свідчать написи на балках вежі.

Іконостас був створений у XVIII ст. Він складається з ікон двох різних іконописних шкіл. Ікони Преображення на горі Табор, Матері Божої з дитиною, Ісуса Навчаючого і Покрови Богородиці, а також празники та медальйон на царських воротах були створені в 1712 відомим художником Яном Медицьким. Інші ікони напевно були намальовані в 1756 році. Нижче головної ікони Деезіс знаходиться ікона Ісуса в гробі, що рідко зустрічається.

Оглянути інтер'єр церкви можна на цьому інтернет-ресурсі.

Церква Архангела Михаїла (Туринськ) - церква вперше згадується в XVI ст. Спочатку вона належала православній церкві, та згодом перейшла до греко-католицької. Сучасна будівля повстала десь між 1801 і 1803 роками. У 1836 р. церкву розширили. У 1896-1913 рр. тривали ремонтні роботи, у цей проміжок церкву покрили металевою бляхою.

Серед інших дерев'яних церков, які розташовані на території Польщі одна бойківського типу - церква Архангела Михаїла в Смільнику - та дві галицького типу - церква святої Параскевії в Радружі та церква Різдва Пресвятої Богородиці в Хотинці.

В Україні найвищий пам'яткоохоронний статус отримали: церква святого Юрія у Дрогобичі (Львівська обл.; II пол. XVII ст.), церква Пресвятої Трійці у Жовкві (Львівська обл.; 1720 р.), церква Собору Пресвятої Богородиці у Маткові (Львівська обл.; 1838 р.), церква Різдва Пресвятої Богородиці у Нижньому Вербіжі (Івано-Франківська обл.; 1808 р.), церква Зішестя Святого Духа у Потеличі (Львівська обл.; 1502 р.), церква Зішестя Святого Духа у Рогатині (Івано-Франківська обл.; поч. XVI ст.), церква Собору святого Архангела Михаїла в Ужку (Закарпатська обл.; 1745 р.), церква Вознесіння Господнього в Ясині (Закарпатська обл.; 1824 р.).

Радь Назар

ЛЕМКІВСЬКИЙ ДЗВІН

Церковні дзвони, як люди. У кожного свій характер, неповторна доля, особливий голос. Кожен має ім'я. Навіть національність. У кожного своя доля, своя історія.

Неймовірну історію довелося почути про один із полтавських дзвонів.

Дзвін на ймення «Миколай» народився в той час, коли інші дзвони переважно помирали. Його відлили в 1927 році. Якраз тоді православні дзвони скидали з дзвіниць та переплавляли в доменних печах. Зрозуміло, в країні більшовиків тієї пори дзвін народитися не міг. «Миколай» народився далеко за океаном, в Сполучених

Штатах. Його виплавили українські заробітчани (не емігранти — саме заробітчани). Як, скажете, могли в той час вони потрапити на заробітки за океан? То були українці, які споконвіку жили на території Польщі. Їх називають лемками.

Про набожність лемків розповідають неймовірні речі. Впродовж багатьох століть проживаючи серед католиків, лемки зуміли зберегти чистоту православної віри. Вони говорять українською, як полтавці чи поліщуки. Віра й допомогла, вибачте на слові, «приперти» дзвона вагою в півтонни з далекої Америки до Польщі.

Але невдовзі для Польщі, як і для всієї Європи, настали часи випробувань. Після її визволення від німців й узялися за православних лемків, які навіть у католицькій державі зуміли зберегти власну віру. На лемків тепер чекала погоджена з СРСР операція «Вісла»: переселення з території Польщі в Центральну Україну.

Переселенці-лемки на нове місце приїхали голі й босі. Але привезли з собою найдорожче, що мали, — церковного дзвона. А тепер нехай хтось попробує сказати, що це не диво! Диво вже те, що вони взагалі доїхали.

— Від Криниці, лемківського села за сім кілометрів від польського кордону, на Полтавщину лемків везли шість тижнів, — згадує очільник Полтавського обласного осередку Всеукраїнського товариства «Лемківщина» Микола Стефанович Ткачик.

Їжею в поїздку достатньо не запаслися — узяли з собою небагато, хто що міг. Коли ж здогадалися, що дорога буде далека, навіть картопляного лушпиння не викидали. У дорозі було голодно й холодно, однак люди вірили, що далі буде краще.

— Вагони були настільки розбиті, що можна було випасти на колію, — розповідали батьки Миколі, — тому малих дітей для надійності саджали в діжки.

У Гадячі лемків, які мали поселитися в Зіньківському районі, висадили з потяга. Чотири лемківські сім'ї — дві Ткачиків і дві Фучиків, на які разом припадало 16 дітей, спочатку поселили в сільському клубі. Більше ніде було. Діти спали прямо на сцені в соломі…

Лемківський дзвін «Миколай», відлитий за океаном і неймовірним чином вивезений із Польщі, довелось багато десятиліть переховувати, аби не відібрали комуністи. До 1982 року він був закопаний в садку однієї місцевої садиби. Лемки мріяли побудувати свою церкву, щоб саме з її дзвіниці голос величного дзвону поплив у небеса.

Однак про святиню довідався хтось із місцевого партактиву. І пішли розмови: «Заберемо у вас дзвін…» Лемки з відчаю кинулися в Полтаву. Там, у обласному центрі, ще збереглася невелика Свято-Макарівська церква. В часи тотального нищення її не зачепили тільки тому, що була на околиці міста і вважалася кладовищенською. А після того, як практично всі полтавські храми закрили, Свято-Макарівська стала Кафедральним собором Полтави. От сюди й відвезли головну лемківську святиню. Так вона потрапила на Свято-Макарівську дзвіницю.

Старі люди ще пригадують, як дзвін піднімали.

Випросити на той час кран, та ще й церкві, було неможливо. Тож сходинками чотири чоловіки спереду тягли 480 кілограмів металу на дзвіницю, а ще четверо позаду піддавали.

З того часу всі лемки в цьому храмі дітей хрестять, вінчаються, відспівують рідних. Сьогодні вже й не зрозумієш, хто з прихожан корінний полтавець, а хто з лемківського родоводу.

Кожної суботи та неділі дзвонар Свято-Макарівського храму Костянтин Суслов долає сорок рипучих мостин старими церковними сходами.

— Коли піднімаюсь на дзвіницю, — каже дзвонар, — з кожною сходинкою на душі немов світлішає. Дзвонити для мене справжнє щастя. Дзвін «Миколай» з-поміж інших вирізняється особливою чистотою звуку. Він звучить немов безсмертна людська душа, яка крізь відстані, час та нелегкі випробування зуміла пронести віру.

Анатолій НЕДАВНІЙ.

м. Полтава.

Фото автора.

Джерело: http://www.silskivisti.kiev.ua/18980/index.php?n=18622

В ІКОНОПИСНІЙ ШКОЛІ ВЧИЛИСЯ ПИСАТИ ІКОНУ З ЛЕМКІВЩИНИ

7-27 липня у Львові відбулася Літня Іконописна школа 2013 середньовічного українського малярства, яка вже понад п"ять років діє при Українському католицькому університеті. ЇЇ програма базується на вивченні темперного іконопису традиційної української ікони 14-16 ст. протягом трьох тижнів. Цього року учасники - студенти з різних куточків України, Великобританії, Польщі, Канади та Фінляндії, та Росії! наслідували середньовічну українську ікону Архангела Гавриїла з Ванівки (Лемківщина) (техніка виконання яєчна темпера, дошка липова, левкас, імітація золота).

ВІДПОВІДЬ НА КРОСВОРД ВІСНИКА №5

	1 Г							2 З		
3 В	А	Н	4 Д	Р	5 О	В	Н	И	Й	
	Н		Р		Б			Н		
6 Р	У	С	А	Л	Л	Я		Д		
	Ш		Ж		А			Р		
7 Д	Е	Р	К	А	Ч			А		
8 С	А	В	К	А		9 К	10 Л	И	Н	Е	Ц
В		С				О	И		О		
11 А	Л	Ь	Б	12 О	М		13 М	О	В	А	
Ш		К		14 М	У	Р	А	В	А		
15 К	Р	И	Л	А			Н				
А		Й		Р							

ОГОЛОШЕННЯ та АНОНСИ

З концертами, виставками лемківської різьби, живопису та декоративно-ужиткового мистецтва пройде на Тернопільщині XV Всеукраїнський фестиваль лемківської культури "Дзвони Лемківщини" 3-4 серпня.

Окрім того, паралельно з фестом для дорослих у Монастириській відбудеться другий дитячий фестиваль "Ватрочка".

Об'єднання Лемків Канади
запрошує всю українську громаду
на свято лемківської культури

XXVIII Лемківська
ВАТРА

3-5 серпня, 2013
Оселя "Лемківщина", Ontario, Canada

В ПРОГРАМІ:

- Розпалення Ватри
- Печені поросята
- Концертна програма
- Лотерея
- Розваги для дітей
- Служба Божа (неділя, 4.08.2013)
- Забава з гуртами "Мозаїка" та "Скопа"

Вступ (лем) $30 включає:
паркування
поставлення шатра
кусок печеного поросята

діти і молодь до 16 років – безплатно

На місці можна придбати гарячі страви та холодні напитки

Додаткова Інформація

Торонто: 416.259.0640
905.702.9376
Hamilton: 905.544.8601
Windsor: 519.256.4711

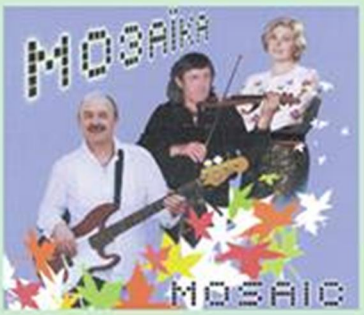

У НЕДІЛЮ 4 СЕРПНЯ ВПЕРШЕ У ЛЬВОВІ ВІДБУДЕТЬСЯ КОНЦЕРТ ВІДОМОГО ЛЕМКІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ З ПОЛЬЩІ "LEMKO - TOWER"

Група виконує автентичні лемківські пісні в новому аранжуванні.

Концерт відбудеться у ресторані-пабі <<The Gas Station>>, що на вул. Джерельній, 20. Запрошуйте на концерт також своїх друзів.

Для тих, хто не був на Ватрі в Ждині пісні колективу може послухати тут

https://myspace.com/lemkotoweroficjalna/music/songs

НОВА КНИЖКА ПРО ДЕПОРТАЦІЮ SCATTERED - РОЗКИДАНІ

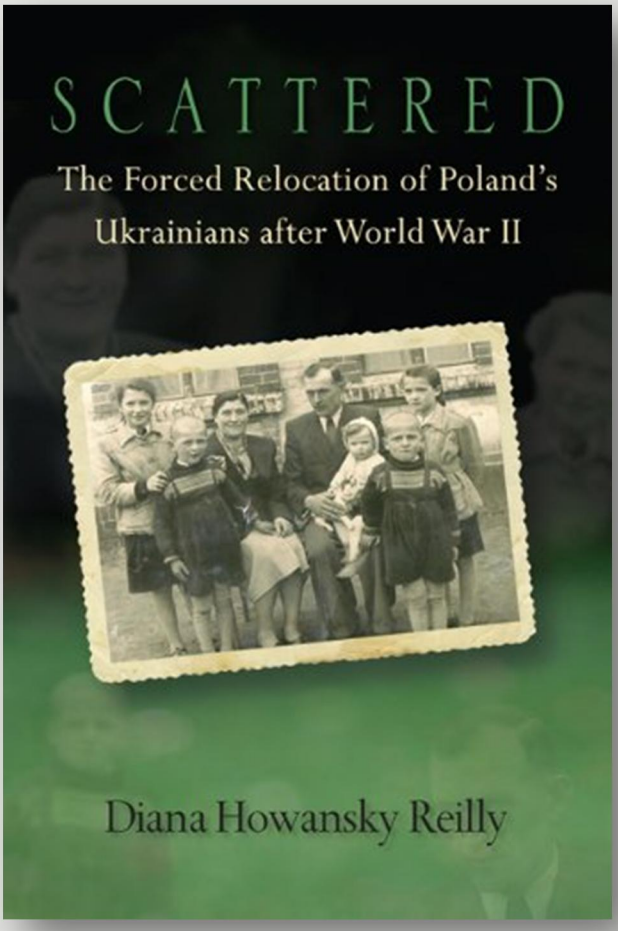

На початку липня 2013 року вийшла друком книжка під заголовком "SCATTERED" (РОЗКИНЕНІ) авторства Пані Діани Гованської-Рейлі. Діана, дочка покійного визначного лемківського діяча Америки Стефана Гованського. Книжка нараховує 177 сторінок, видана через The University of Wisconsin Press. На прикладі родини Пиртеїв з Смерековця горлицького повіту Західної Лемківщини, Діана показала життя Лемків в часі гітлерівської окупації, депортації «Акції Вісла» та розсіяння лемків по північних і західних землях Польщі. Досить богато місця присвячено визвольній боротьбі Михайла Федака першого голови Крайової Управи Об'єднання Лемків Канади. Книжка написана дуже професійно. Діана як магістер журналістики і міжнародних справ американських університетів а також відбувші довголітне наукове стажування у Польщі,подарувала нам знакомиту книжку, яка буде джерелом знання для англомовних читачів про долю Лемківщини. Дорога Діано, лемківська громада є Тобі дуже вдячна.

Максим Маслей

СЛОВО СТАРІЙШИНИ

ІВАН ОМЕЛЯНОВИЧ ЩЕРБА

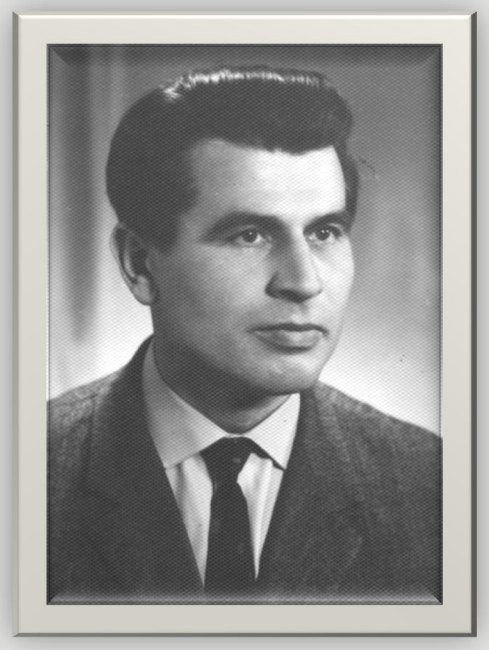

Коротка біографія. Іван Щерба народився 14 березня 1925 року в селі Свіржова Руська у сім'ї Омеляна та Марії (з роду Питлош). У сім'ї ще був старший брат Василь і молодша сестра Ганна. У 1936 році Іван закінчив початкову школу і готувався до вступу в Ярославську гімназію. Приватним вчителем був Петро Драньо, а згодом Василь Гірний. Наприкінці серпня 1941 р. І.Щерба склав іспити і був зарахований студентом другого курсу Учительської семінарії в Криниці. Успішно навчаючись, брав активну участь у громадському житті: був членом Куреня молоді, літературного гуртка, виступав на спортивних змаганнях. Вступив до ОУН і брав активну участь у вишколах та різних завданнях. У березні 1944 р. здав матуру і відразу ж налагодив контакти зі станицею ОУН у селі Гладишеві, вступив у ряди УПА. Родину І.Щерби у червні 1945 р. депортовано в Україну в с. Карачурино (Донецька область), де 20-річний Іван отримав посаду вчителя в початковій школі. У 1946 році Іван Омелянович переїхав до Львова, де вступив до Львівського державного університету ім. І.Франка. Університет закінчив 1953 року за спеціальністю "англійська філологія". У 1950 році одружився з Катею Бережанською - зв'язковою Романа Шухевича. Тривалий час І.Щерба працював директором школи в с.Скнилівок, інспектором шкіл Брюховицького району. 1960 р. його перевели на посаду завідувача кафедри іноземних мов Львівського інституту післядипломної освіти. У 1985 році створив і очолив осередок Народного руху України в Залізничному районі міста Львові. На регіональній конференції "Меморіалу" 9 грудня 1989 р. його обрано головою створеної Комісії з вивчення обставин українсько-польських переселень. За своє життя Іван Омелянович написав і опублікував багато статтей присвячених вивченню українсько-польських депортацій, історії Лемківщини і діяльності УПА та ОУН на Закерзонні.

Розкажіть будь ласка про своє дитинство?

Я народився 14 березня 1925 року у чарівному гірському селі Свіржова Руська колишнього Ясельського повіту на Лемківщині. Дитинство моє проходило так само як і в інших сільських дітей. Тато з мамою мали господарство – корови, вівці, коні, гуси, кури. Нас було в сім'ї троє дітей – старший брат Василь, я і сестра Ганна. Нас рано залучали до праці, бо на господарстві завжди знаходилася робота як для старших, так і для дітей. Почалося, наприклад, з того, що пас гуси. Може комусь зараз і смішно, але в той час всі поля, всі луки були у приватних руках, і не можна було собі дозволити, щоб гуси ходили скрізь. В обід, коли я приганяв гуси додому, мав завдання: поливати полотно, коли його білили на сонці, бо батьки були зайняті ще на полі. Так проходило дитинство. Як підріс трохи, то вже почав пасти худобу. В нас десь на віддалі 7 км від села в горах будували стаєнки і виганяли туди недійних корів на літо. Уявіть собі, як то важко було хлопчику 6 років встати рано і босяком по росі іти до тої стаєнки 7 кілометрів. Біля 11 години, коли вже починали худобу мухи кусати, ми заганяли її до стаєнок і йшли додому. Потім знову виходили після обіду на третю-четверту годину і там вже були до вечора. Пізніше почали залучати нас до складнішої роботи. Брат Василь, наприклад, дуже любив коней. А я ніякої любові до сільського господарства не мав. Я хотів вчитися. Але де? Вдома була тільки початкова школа. Село наше Свіржова Руська було невелике, десь 65 номерів було в селі, то десь так 30-35 дітей було в школі. І я там вчився, навчання мені давалося легко. В той час школа була з польською мовою навчання. Було чотири класи, але в четвертому класі вчилися два роки. Далі треба було вибирати іншу школу.

А як ви потрапили до вчительської семінарії в Криниці?

Вважаю, що мені пощастило в житті. У 1939 році, коли німці вже захопили Польщу, до школи прибув вчитель-українець зі сусіднього села Петро Дрань. Він був молодий, нежонатий. Часто приходив до батька, бо ми жили недалеко від школи, і каже одного разу: «Пане Щерба, дайте того хлопця Івана до мене на приватне навчання, я буду готувати і підготую його до вступу в Ярославську гімназію». О, як я тоді втішився. І я вам скажу, він мені таку підготовку дав і з латинської мови, і з німецької, з історії, географії. Але сталося так, що в 1941 році Дрань як член ОУН був відправлений у похідній групі на Україну . Перед тим, як виїхати, він сказав нам звернутися до сусіднього села до директора школи Василя Гірного. Пішли ми з батьком до Гірного. А Василь Гірний – політичний емігрант зі Львова, сатирик, фейлетоніст, прозаїк, журналіст, який не захотів залишатися під більшовицькою окупацією і в 1939 році переїхав в Генеральне губернаторство. Василь Гірний був великим патріотом України, членом ОУН. Гірний також готував дітей до вчительської семінарії в Криниці, яка відкрилася в 1939 році. Перевіривши мої знання, сказав, щоб я поступав одразу на другий курс.

Я гарно витримав вступні іспити і був зарахований на другий курс семінарії. Навчання давалося легко, я любив науку. Там було цікаво, були молодіжні організації – курінь молоді, юнацтво ОУН. Перед нами виступали такі видатні люди як Володимир Кубійович, який тоді очолював Центральний комітет і часто навідувався до Криниці. Саме з його ініціативи була організована учительська семінарія. Читав нам лекції письменник Денис Лукіянович, були також депутати польського Сейму.

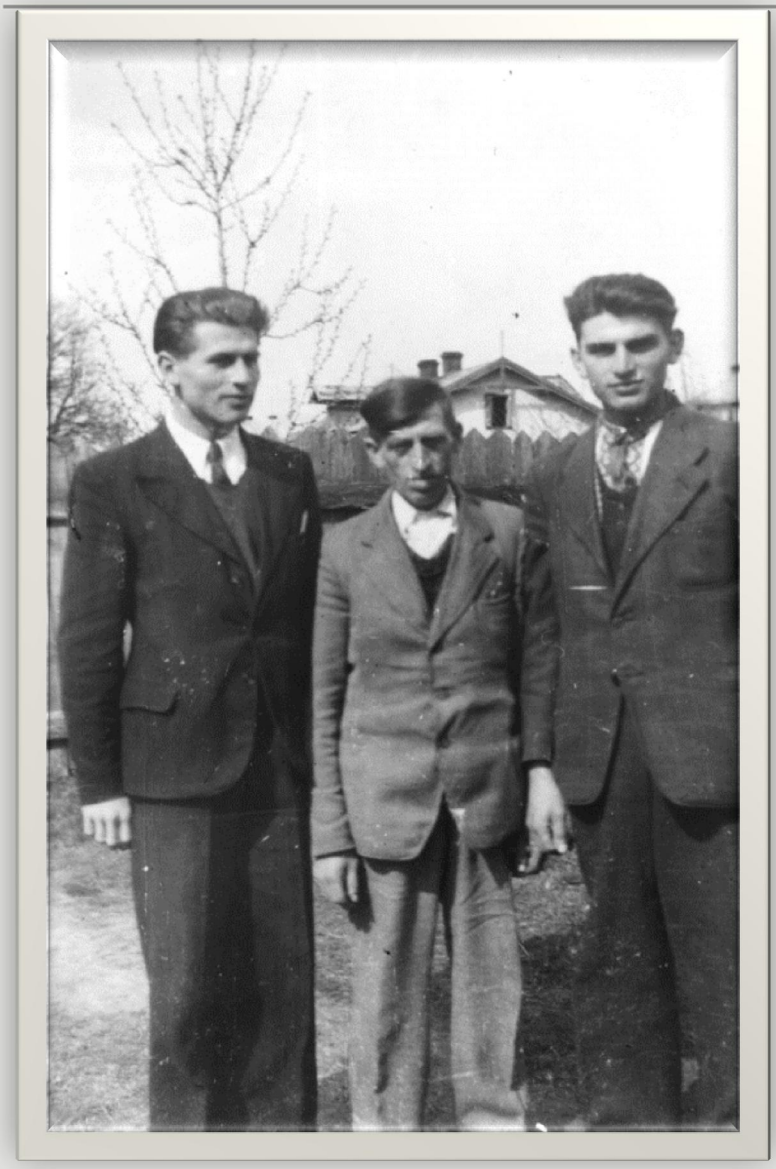

У семінарії я вступив спочатку в юнацтво ОУН, а потім уже на 3 курсі в ОУН. Кожен, хто поступав в ОУН, мусів знати Декалог українського націоналіста. *(Іван Омелянович і зараз перераховує всі 10 правил).* А далі давали нам різну літературу про життя Степана Бандери, Євгена Коновальця та інших політичних діячів.

У вихідні дні, неділі ми мали спеціальні вишколи. Збиралися біля Криниці в лісах, слухали лекції про Україну, вчилися, як готувати калорійну їжу в полі, як швидко розкласти вогнище при будь-якій погоді. Пізніше готувалися навіть із крісами, але не було стрільби, бо то було за німців і дуже секретно. Закінчив я семінарію в березні 1944 року.

Розкажіть, будь ласка, про Вашу діяльність в Українській повстанській армії?

Після закінчення семінарії кожен дістав свідоцтва і направлення на роботу. Мені дали направлення в невелике село Липна на Горличчині. В селі було десь 40 хат, та й дітей стільки ж. Ті хвилини роботи в Липні були для мене найкращими в житті. Я відчував себе людиною, до мене ставилися дуже добре. Але фронт наближався, я закінчив в червні навчальний рік і в липні пішов уже в підпілля і вступив у ряди УПА. Що характерно, я там зустрів своїх друзів, з якими я вчився в Криниці.

Я одержав посаду командира розвідки і зв'язку. У мої функції входило організувати розвідку на терені 6, 7, 8 надрайонів Бескид, куди входили Коростенський, Горлицький та Новосандецький повіти, оті Бескиди 6 і 7 були більш задіяні, а останній восьмий – менш. Як, наприклад, ішла група, чи сотня, хоча сотня – то рідко траплялося, то я мав ту групу перевести з одного місця до другого, і щоб забезпечити всім життя, щоб не було так, що завів у якусь пастку, і ті хлопці згинули. То було дуже відповідально, бо кожен раз перед тим хоч зробив розвідку, то наступного дня там могли уже бути органи безпеки, про які я ще не встиг довідатися. А крім того, хлопців треба було годувати, тому треба було організувати в якомусь селі харчування. А для 10 чи 20 хлопців не обійшлося куском хліба і горнятком молока. Треба було інколи зарізати якогось бика, теля чи барана. Я вам скажу, що лемки настільки добре ставилися до української повстанської армії, що не було випадку, щоб мені хтось відмовив. Сказано було – робилося.

Завдання були різні, були і тяжкі, але всі боролися, і ніхто не думав про поразку, а тільки про те, що переможемо. Хоч на жаль, тої перемоги так і Українська повстанська армія не здобула. На Лемківщині створилося п'ять сотень. Організація української повстанської армії виглядала так: найменша бойова одиниця – це був рій, 8 хлопців, 4 рої створювали чоту, 4 чоти створювали сотню.

У 1947 році закінчилося це все трагічно, бо поляки проти тих 20 сотень, які були на Закерзонні, виставили 6 дивізій свого війська, і лемківські сотні – сотня Стебельського, сотня Мирона, сотня Стаха, сотня Біра – перебралися за наказом на Україну, сотня Бродича пішла на Чехословаччину, але, на жаль, вона була розбита, і сам Бродич попав у полон, чехи його віддали полякам, а поляки розстріляли. Дісталася на захід перша сотня Громенка, яка в 1947 році у вересні пішла на захід.

Українські повстанці боронили людей від польського терору, бо те переселення, яке на початку вважалося добровільним, але хто хоче покидати своє господарство, свою хату добровільно? І люди думали, їхати чи не їхати. А поляки підганяли, організували нічні напади, тероризували людей. А українські повстанці нищили залізничні мости, розбирали залізничне полотно, у всякий спосіб перешкоджали переселенню. Але 20 сотень, 2000 людей, не могли справитися з такою силою. І нарешті в 1947 році, коли відбулася акція «Вісла», поляки викинули всіх українців з їх рідних земель, боротьба УПА на тих землях стала безперспективною.

Найбільш діяльною українська повстанська армія була на Сяніччині, Балигородчині. Менше на заході, там поляки не дійшли до такого терору. Але проходили відділи УПА на ці терени з різними завданнями.

Розкажіть, як ви запам'ятали своє село? Які в селі діяли організації, як виглядало культурне життя?

Село Свіржова Руська знаходилося в котловині між горами, мало своєрідний мікроклімат. Складалося десь з 65-67 номерів, а треба сказати, що під національно-патріотичним оглядом воно стояло набагато вище від поблизьких сіл. Після закінчення І світової війни до нас в село прибув вчитель, лемко з села Костарівці Сяніцького повіту, Василь Звірик. Він закінчив перед війною українську семінарію в Самборі. Теж як і Драньо, був свідомим українцем, патріотом. Під час війни школа не працювала, діти виросли неграмотні. Він організував такі курси для цих дітей, вертепи, постановки п'єс – і це розвивало національну свідомість. Його випускники стали продовжувати його діяльність. Наприклад, Семен Гандяк закінчив ремісничу школу у Львові, мав організаторські здібності, то організував в селі п'єси, фестони, забави, гуртував молодь коло себе. А потім продовжив цю справу Драньо. А потім вже я і мої ровесники гуртувалися, ставили п'єси. Ми тоді зібрали 375 злотих. Я ті гроші передав в Український допомоговий комітет в Яслі на студентський фонд. Це стало потім відомо центральному комітетові, то я і з сестрою Ганною за цей вчинок одержував таку стипендію, що не платив ні за бурсу, ні за навчання. А які співучі дівчата були, а хлопці які співучі. Та то вечір як прийшов, як сходилися, то було як концерти. Село було віддалене від Ясла 35 кілометрів, але близько такого містечка Змигород – 18 км.Були завдання пропагандивні, роз'яснювальні. Не всі люди уявляли собі, що таке українська повстанська армія, що вона хоче, і для чого вона створювалася.

Далі села і містечка були польські. Українську літературну мову вживали в постановках п'єс, концертів, а так в селі люди говорили лемківським діалектом. В селі була організована «Просвіта», а в Святковій була лише москвофільська читальня Качковського, правда її потім поляки закрили в 1933 році. Був в селі Народний дім. Там була крамниця і зал для забав. Це був невеликий будинок, а як ставили п'єсу, то люди не могли поміститися, тому це все відбувалося в боїсках. Ставили лавки, робили сцену прикрашали її ялиновими та сосновими гілками, такий був театр. На більші свята, як-от Зелені свята, організовувалися фестини. Посередині села або десь в кінці, щоб і сусідні села могли брати участь.

Яким Вам запам'яталося переселення?

В 1945 році у березні почали перепис населення на виїзд у Радянський Союз, на Україну. Приїхала переселенча комісія з представників Радянського Союзу і з польської сторони з охороною. Приїхали в село, зібрали людей в школі і почали розказувати про радянський рай, як вони щасливо живуть, які вони багаті, як вони здобувають освіту безплатно, як вони лікуються, а як вони відпочивають. І не одному, а особливо біднішим людям, малоземельним то подобалося, то такі записувалися. А на другий день вже ніхто не прийшов. А вони кажуть, якщо ви не виїдете, то поляки переселять вас на понімецькі землі. І це попередження, що таке відбудеться, змусило задуматися. Тому, щоб не їхати на німецькі землі, думали поїду я краще на Україну, все-таки свої люди. Обіцяли, що дадуть житло, хату. За сад, за посіви одержите компенсацію на місці, а поля там вистачає.

Так прийшов травень, весна. Люди хотіли сіяти, але їх зігнали і не дали. люди почали переживати, і аж у червні подали машини з Ясла. Що можна було взяти в ті машини? Ми взяли кожен куферок в руку, хто міг що завезти. А коні нам забрали німці. Приїхали до Ясла на станцію. Крик, плач, сварка, діти кричать, плачуть, жінки сваряться. І нарешті, десь 20 червня, подали товарні вагони. Їдемо. Як привезли нас до Сянока, то ми 10 днів стояли і не рухалися. Харчі, які люди собі взяли, кінчаються. Худоба стоїть у вагонах, треба її поїти. Спека, літо. Носили з Сяну воду у відрах, капелюхах, хто в чому мав. Почали ми турбувати начальника станції, просити і нарешті нас випустили. Далі привезли нас до Хирова, де пересадили в криті товарні вагони і повезли на схід у Сталінську область.

Як склалося ваше життя після переселення?

15 липня ми приїхали в Іловайськ Сталінської області на станцію. Наступного дня приїхав начальник із Старобешева і стали розприділяти людей між сім'ями. А там були різні переселенці, з різних сіл, дехто мав і худобу, і вози, то місцеві люди за таких боролися, мало не билися. А таких старих ніхто не хотів брати. Нас відвезли в хутір Карачурино, Старобешевськькго району. Нам пощастило, що всі були дорослі і нас поселили в кімнату при колгоспній канторі. Перші дні були плачевні, бо будинок був з глини, все смерділо, спека, немає чим дихати. Тато пішов в колгоспну кантору, нам виписали трохи продуктів для харчування. Ми з братом пішли працювати на косарку. Так пропрацював до серпня, а потім думаю, та я вже ж маю диплом вчителя. Чого я буду працювати в колгоспі. Я поїхав в район до завідувача. Він дав мені направлення на роботу вчителя початкових класів в Карачуринській середній школі. І ми перебралися на квартиру при школі. Вона складалася з одної кімнати, але будинок був мурований, і тепер ми мали свою кухню.

Першого вересня діти прийшли в школу, і всі старші, бо за німців вчилися два роки, але їм того не зарахували. Дівчата вже мали по 16 років, а я мав 20. Почав працювати, все йде добре. Але приходить урок російської мови, а я не вмію ні читати, ні писати. Але взявся за спосіб. Була така дівчинка Солодовнікова Зоя, я слухав як вона читає, а потім вдома ввечері вчився читати. Так я навчився російської мови.

Якось приїхав на урок інспектор. Лисий, в куфайці, у ватних штанах, кирзових чоботах. Зовсім не схожий на інспектора. Відсидів він всі 6 уроків. І перше питання, яке він мені поставив: «Що ви робите з учнями, що вони у вас так тихо сидять?». А я кажу, я привів до порядку двох хуліганів, які заважали мені працювати і після того маю дисципліну.

Я запровадив таку цікаву виховну роботу, щоб віталися зі старшими, бо там так не було прийнято. І люди тоді казали: «О, це розумію, школа, це розумію виховання».

Але все би було добре, якби не сталося таке, що мені пошкодило на роботі. Прийшов Святий вечір, і ми з іншими переселенцями організували вертеп. А збиралися всі в нас в школі. Закінчилися різдвяні свята, і десь через два-три тижні мене викликає капітан в колгоспну контору. Потім за якийсь час знову мене викликають.

Як закінчився навчальний рік, я зразу виїхав до Львова. Виїхав, бо бачив, що мною цікавляться, а раз цікавляться, значить є загроза, що посадять. А ще тато каже, що посуха, є загроза голоду. Тих грошей, що я заробляв в школі, на сім'ю не вистачить. Тому вирішив їхати до Львова.

Приїхав сам в незнайоме місто, пішов в університет, записався на заочний відділ, але мені треба було думати, щоб влаштувати тут свою сім'ю. Нічого не знайшовши, я повернувся. А батько каже, їдь ще раз, шукай якогось місця.

Цим разом я зайшов у відділ освіти, а там уже працював інспектором шкіл Осип Звірик, який колись працював в Свіржовій Руській. Він порадив мені поїхати на провінцію. Я поїхав шукати місце до Самбора, Дрогобича, а в результаті потрапив у хутір Макарів біля Рудок. Але там треба було організувати школу. Зібралися, відремонтували приміщення в колишньому панському маєтку. Залишалося тільки купити скло. Я поїхав до Львова, і перед тим вирішив ще зайти до Осипа Звірика. А він каже: «Чоловіче, я цілий місяць чекаю на тебе, де ти пропав? Тут під Львовом

відкрилася така дуже гарна школа. Якщо сподобається, то завтра приступай до роботи».

Так я опинився у Скнилівку. Все йшло мені прекрасно, я попрацював рік, і пішов вчитися в університет на англійську філологію. Коли вже дійшов до 3 курсу, пішов в Рясну Руську вчити англійську мову. Я там попрацював рік, все мені гарно вдавалося. І тут відкривається посада завуча Скнилівської школи, і я перейшов туди працювати. А десь через два роки перейшов у Райвно. Як то кажуть, помаленьку росту. Потім перейшов працювати в Інститут післядипломної народної освіти (інститут удосконалення вчителів) завідувачем кабінету іноземних мов. І там я пропрацював до 1985 року до виходу на пенсію. Я любив свою роботу, ставився до неї сумлінно. І педагогічні кадри різних рівні зуміли це оцінити. В мене був дуже гарний авторитет.

Розкажіть, як ви познайомилися з своєю дружиною?

Коли я вчився в університеті, там було багато молоді. Як то кажуть, відчуваєш, кому можна себе довірити. Якось після того, як я вже здав сесію, вирішив піти до університету. Уявіть собі таку картин, так ніби сьогодні. Заходжу я у вестибюль, на сходи, які потім розходяться, зліва біля аудиторії Коперника стоїть дівчина з косами в червоненькому платтячку, читає якийсь конспект, бо іспити поздавали ще не всі студенти. І думаю я, треба підійти. Підійшов до неї і кажу: «Добрий день, панно Марусю». А вона каже: «Я не Маруся». А я кажу: «Яка різниця? Головне – будемо знайомі». І я почав жартувати. Прийшла її товаришки і кличуть: «Катрусю ходи, наші студенти зібралися біля 120 аудиторії». А і кажу: «Ось бачите, я все таки знав, що Ви Катруся». Я з тими дівчатами пішов туди. І я вже не відступив від неї, поки аж не одружився.

Поїхав в село до неї, сказав батькам, що я думаю з нею одружуватися. Батьки сказали, що ми тут ні при чому, вирішуєте ви собі молоді, і вони не заперечують. І так ми побралися, і дякувати Богу. Це мій ангел-хоронитель, якби не вона, то хто знає, чи я був би зараз тут. Потім у нас народилися дочки Галя і Ліля.

Чим ви займалися після виходу на пенсію?

Коли я працював в школі, і потім в інституті, я завжди дбав про національно-патріотичне виховання учнів, та вчителів. Майте на увазі, що кожна моя лекція, яку я читав

вчителям іноземної мови на курсах, записувалася олівцем на папір. Треба було бути дуже обережним, щоб робити свою справу і не влипнути, як кажуть, в непотрібну таку політику. Бо серед тих вчителів були жінки прокурорів, були жінки начальників міліції, були жінки кагебістів і так далі. Я був під ковпаком, але я їм казав тільки одне: «Шановні мої колеги, маєте перед собою в школах не бидло, а маєте перед собою українських дітей. Працюйте з ними чесно, віддавайте всі свої сили. Крім того, що даєте їм знання, організуйте їм екскурсії. Я сам організовував такі екскурсії з дітьми, коли працював в школі: дві поїздки до Канева, до Києва, до Галича, до Кременця, на могили козаків в Плішеві біля Берестечка. То просто було приємно дивитися на дітей, як вони сприймали цей виховний момент і ставали свідомими українськими дітьми. Скрізь побував, де тільки можна було повозити дітей, а потім возив вчителів. І коли вчителя я завіз до Нагуєвич, і він подивився на музей Івана Франка, то потім він приїхав додому і при нагоді брав учнів як класний керівник і їхав ще раз, бо йому було цікаво. А коли я завіз вчителів на козацькі могили під Берестечком, то потім вони з дітьми поїхали. Бо я собі таке завдання ставив – вченим ти можеш не стати, але патріотом України ти зобов'язаний бути. І то гарно оцінювалося.

І тут приходять вісімдесяті роки, політичні потрясіння, Горбачовська перебудова. Я зразу вступаю в Народний Рух України, організовую осередок в Залізничному районі. Організовується товариство «Лемківщина», я один з перших туди поступаю. А ще до того, бо зараз кажу, що тільки офіційно поступив до товариства, а фактично організував товариство далеко до 1988 року. Коли приїхав до Львова, то познайомився з таким лемком Чуликом Іллею, потім Одрехівським Василем. Познайомилися ми цілком випадково. Потім появляється Марія Байко. Приїхав до Львова Кищак, з яким я вчився у Криниці. Уже нас більше. Приїхав потім Красівський. В них брати, в них сестри, в мене сестра. Сходимося в неділю, ідемо на Високий Замок просто так. А ми лемки, самі лемки. Організовували разом забави. Це було таке перше товариство: Василь Одрехівський, Марія Байко, Ілько Чулик, Пекар Влодко – такий був диригент Трембіти, я з жінкою, Кіщаки, Красовські. Ми не афішували того, не називала ніяким товариством, бо такої моди не було.

А потім в 1988 році Когутов заснував офіційно товариство. Я увійшов у органи правління, організовував поїздки на Ватру у Ждиню, організував сторіччя від дня народження Кубійовича, вечори Богдана Ігоря Антонича.

Але відкрилися й інші товариства у Львові. У 1989 році відбулася конференція "Меморіалу". Мене вибрали на тій конференції головою комісії з вивчення обставин українсько-польських переселень. Поставили питання, щоб врешті розібратися в тому чи переселення було добровільним, чи примусовим. Бо воно завжди афішувалися як добровільне, навіть в біографіях так писали. Моя дочка Галина надрукувала в газеті «Ленінська молодь» анкету. І люди-переселенці побачили ті анкети і багато відгукнулося, стали висилати до нас листи, а крім того ще люди писали спогади, надійшло 785 анкет і 95% людей сказали, що переселення було примусовим. То ми вперше в історії України і світу поставили на науковий рівень це питання.

Також я вступив в товариство ОУН УПА. Мене обрали першим заступником голови, я очолював науковий відділ. Ми маємо спеціальні форми. Ми ходимо по школах, інститутах, я виступав перед студентами військового інституту.

Зараз у різних колах активно обговорюється питання акції «Вісла»? Як, на вашу думку, можна знайти примирення у цій непростій дискусії?

Цю проблему треба розглядати так: сказати собі раз і назавжди, що між Польщею і Україною на протязі віків були різні конфлікти і непорозуміння. Українці не мали своєї держави. Поляки окуповували цю територію і заводили свої порядки. І цілком природно, що українці боронилися від цих окупантів. Так давайте тепер підведемо риску під тим що було, бо ми дожилися до сучасного покоління, ми дожилися до того, що Польща одною з перших визнала Україну незалежною державою. Ми це дуже високо цінимо. Маємо сказати, подаючи один одному руку, що починаємо нове життя. Їхня молодь приїжджає сюди, наша їде туди. Та кінець кінців народи Європи знайшли між собою порозуміння, та невже ми, поляки з українцями, не знайдемо. Рано чи пізно, до такого примирення прийде, бо люди почнуть тверезо дивитися на історію.

Що можете побажати молодим лемкам? Як бачите їх розвиток?

Оця депортація під назвою «Вісла» розпорошила лемків по цілій Польщі. Я часто їжджу на Ватру і чую: всі по-польськи говорять, але співають лемківських пісень.

Хіба ви, де б не народилися, можете забути своє рідне село, батьків, мову, яку ви навчилися в дитинстві – ніколи. Де б ви не були на світі, як би матеріально вам не було добре, але тужите за рідною землею і місцем свого дитинства. Я вже колись казав, які щасливі люди, які народжуються, і все життя живуть на рідній землі, вони ніколи не відчувають ностальгії. От я приїжджаю у Свіржову Руську. Іду через Святкову, там тільки пару лемківських родин, а решта поляки. Ідеш, ніби своя земля, але не своя, бо немає наших людей.

Так от я часто питаю молодих, чи хочуть вони повернутися на Лемківщину? Майже ніхто не відповідає, що хоче. Адже вони народилися в інших місцях, вони для нього рідні, він не буде жити в тих горах, він не бачив їх з дитинства і не матиме до них любові.

Збережеться трохи і трохи відродиться Лемківщина на теренах Лемківщини і більше ніде. Але вона буде доти, доки буде хтось там жити. Але біда як України, так і Польщі, що молодь в селах не затримується. Старі люди помруть, а молодих не буде.

Та наша лемківська культура буде зберігатися у віках, не пропаде. Бо таких пісень, як мають лемки, не має ніхто, хоч Україна вся співуча.

Розмовляли Назар Радь та Богдан Сиванич